

NAAR EEN KENNISGEDREVEN TOEKOMST VOOR WEST-VLAANDEREN

Rede door Paul Breyne,
Gouverneur van West-Vlaanderen
uitgesproken in de provincieraad
van 4 oktober 2011



PAUL BREYNE, GOUVERNEUR VAN WEST-VLAANDEREN



In 2008 zijn we gestart met een traject waarmee we de kennisgedreven toekomst in West-Vlaanderen grondig en integraal willen voorbereiden. Aanleiding voor de opstart van het traject was de publicatie van een themanummer van West-Vlaanderen Werkt rond het studieaanbod en de studieparticipatie in en vanuit onze provincie. Hierin kwamen een aantal vaststellingen naar boven die in combinatie een vrij problematisch uitgangspunt voor de economische groei van onze provincie inhouden.

In eerste instantie werd er gekeken naar het opleidingsaanbod in West-Vlaanderen dat eerder beperkt is waardoor er weinig aantrekkingskracht wordt uitgeoefend op jongeren van buiten de provincie. Tweede vaststelling is dat vele van onze jongeren de provincie verlaten om te gaan studeren. Op zich niet echt een probleem maar wel wanneer we tegelijkertijd vaststellen dat vele onder hen na hun studies niet terugkeren. Hoger opgeleide jongeren blijven wonen en werken in de regio waar ze gestudeerd hebben waardoor er bij ons een minder groot aanbod is van hoogopgeleide werkkrachten. Een derde vaststelling is van economische aard en houdt in dat de overgang van een klassieke industriële naar een innovatieve kenniseconomie in onze provincie trager verloopt dan elders in Vlaanderen.

Op basis van deze vaststellingen heb ik een brainstorming georganiseerd met de actoren van het hoger onderwijs in onze provincie om op een open manier na te denken wat we kunnen doen om de geschetste vaststellingen te doen keren. Binnen deze werkgroep was er al snel een consensus over het feit dat de ontwikkeling van het hoger onderwijs niet op een eiland mocht gebeuren maar moest gekaderd worden in een breder verhaal van economische ontwikkeling en groei. De link tussen hoger onderwijs en economische groei wordt gelegd door in te zoomen op de onderzoeks- en dienstverleningstaak die het hoger onderwijs heeft.

Door te focussen op het onderzoek werden we opnieuw geconfronteerd met een weinig positieve vaststelling. Door de samenstelling van het hoger onderwijs in onze provincie, dat voornamelijk uit professioneel hoger onderwijs bestaat en slechts een zeer beperkt aantal volledige academische cycli aanbiedt, scoren we hierop zeer slecht. We hebben een analyse gemaakt van de in Vlaanderen beschikbare onderzoeksmiddelen en berekend dat slechts 1,4% van deze middelen kan worden ingezet in onze provincie. Ik hoef er geen tekening bij te maken dat dit cijfer met geen enkele mogelijke parameter, zoals bijvoorbeeld het aandeel studenten of globale bevolkingscijfers, in overeenstemming is. Dit is een bijzonder klein aandeel van onderzoeksmiddelen waar we in onze provincie over kunnen beschikken met alle gevolgen van dien voor het innovatieve karakter van onze economie.

Om de oefening open te trekken werden de sociaaleconomische partners betrokken in het traject. De vijf RESOC's (Regionaal sociaaleconomisch overlegcomité) gaven input omtrent de domeinen en sectoren waarin zij de belangrijkste uitdagingen en groeikansen zagen. Deze inzichten werden gecombineerd met de beschikbare expertise binnen de hogescholen en universiteit van onze provincie en op basis hiervan werden zeven clusters gedefinieerd waarbinnen we prioritair activiteiten wilden ontwikkelen.

In juni 2009 hebben vervolgens meer dan 400 West-Vlaamse actoren uit diverse sectoren, hoger onderwijs en onderzoek, vakbonden, werkgeversorganisaties, bedrijven, not-for-profit, enz. zich achter de ambitie geplaatst om met vereende krachten te werken aan de kennisgedreven groei voor West-Vlaanderen.

In de loop van 2010 kreeg de werkgroep hoger onderwijs een meer gestructureerde vorm en traden ook vertegenwoordigers van de associaties aanwezig in onze provincie, Associatie Universiteit Gent en Associatie K.U.Leuven, toe tot deze vergadering. Sindsdien komt deze vergadering maandelijks bijeen om de strategie te operationaliseren en de voortgang op te volgen. Sinds 2011 zijn ook vertegenwoordigers van de West-Vlaamse bedrijven, UNIZO en Voka, betrokken bij de werkgroep.

De werkgroep streeft ernaar de kennisgedreven groei te realiseren door in te zetten op twee complementaire hefboomen. Enerzijds wordt er geprobeerd om zo veel mogelijk gebruik te maken van bestaande kanalen en middelen en worden er op een gecoördineerde en strategische manier projectvoorstellen ingediend om extra middelen naar de provincie te halen. Anderzijds blijven we ijveren voor een fonds voor kennisgedreven groei dat ons in staat dient te stellen de opgelopen achterstand op het vlak van R&D versneld in te halen.

De tweede hefboom is nog niet geoperationaliseerd alhoewel we er nog steeds van uitgaan dat een inhaalbeweging een noodzakelijke stap is om voldoende kritische massa te creëren om volwaardig mee te dingen naar bestaande Vlaamse en Europese onderzoeks-, project- en innovatieprogramma's.

Op het vlak van de eerste hefboom zijn de eerste successen wel al geboekt. In 2010 werden de eerste stappen gezet om bijkomende middelen voor onderzoek naar onze provincie te halen. Er werd een pilootproject ingediend in het raam van het EFRO Doelstelling II-programma, met name project 655 'Ondernemersgerichte kennisontwikkeling en -valorisatie in West-Vlaanderen' dat eind oktober 2010 werd goedgekeurd voor een totaalbudget van 9 miljoen euro.

Dit project beoogt een verhoogde realisatie van het innovatiepotentieel van het West-Vlaamse socio-economische weefsel door een beduidende versterking en uitbreiding van de West-Vlaamse kennisinstellingen in hun onderzoeks- en valorisatiecapaciteit. Hiermee wordt een eerste belangrijke stap gezet in de inhaalbeweging die West-Vlaanderen op korte termijn dient te maken om een kennisgedreven groei van de economie te bewerkstelligen.

Concreet worden in het kader van het project 655 binnen de West-Vlaamse kennisinstellingen en in nauwe samenwerking met hun associaties in Gent en Leuven drie nieuwe materiële onderzoeks- en dienstverleningsfaciliteiten en vijf immateriële expertise- en ervaringscentra ontwikkeld, specifiek ten behoeve van het werkveld. Zowel de materiële als de immateriële acties enten zich daartoe op de voormelde speerpunten die in nauw overleg met het socio-economische veld werden geselecteerd.

In 2011 werd een tweede project, TANDEM, goedgekeurd in het kader van het programma INTERREG IVA 'Europese territoriale samenwerking France-Wallonie-Vlaanderen, deelprogramma Frankrijk-Vlaanderen'. Dit project kadert in de realisatie van de doelstellingen van de Europese groeistrategie Europa 2020 waarbij de Europese regio's versterkt dienen in te zetten op de ontwikkeling van een duurzame en inclusieve kennisgedreven economie. Concreet zullen er in het kader van dit project samenwerkingen worden uitgebouwd tussen kenniscentra aan beide zijden van de Frans-Vlaamse grens op 5 van de domeinen en sectoren die mede door de RESOC's werden vastgelegd. Deze samenwerking dient ertoe

te leiden dat de kenniscentra de ondernemingen in de regio en de KMO's in het bijzonder beter kunnen begeleiden in de uitbouw van hun innovatiepotentieel.

De werkgroep blijft, zeker na de eerste successen, continu werken aan de verdere uitbouw van de bestaande projecten en aan de realisatie van een fonds voor kennisgedreven groei voor de provincie.

Om de betrokkenheid en de uniciteit van de samenwerking binnen de werkgroep hoger onderwijs in de verf te zetten, komen in deze publicatie alle actoren aan bod die betrokken zijn bij de uitbouw van de kennisgedreven groei in West-Vlaanderen. De directeurs van de hogescholen en de campusrector, vertegenwoordigers van de associaties die actief zijn in onze provincie, het bedrijfsleven en de provinciale overheid, geven elk vanuit een specifieke invalshoek hun visie op de kennisgedreven groei van West-Vlaanderen.

In een eerste bijdrage gaat Prof. dr. Koenraad Debackere, algemeen beheerder van K.U.Leuven en expert op het vlak van onderzoek en ontwikkeling, in op het belang van innovatie voor de economische groei van een regio. Hij argumenteert dat kennisinstellingen en ondernemingen meer en meer op elkaar zijn aangewezen in het noodzakelijke innovatieproces en dat finaal beide partijen hier baat bij hebben.

De directeur van de Associatie Universiteit Gent, Prof. dr. Norbert Fraeyman, gaat vervolgens in op de rol van de associaties in de ondersteuning en het afstemmen van het academische en toegepaste onderzoek. De recente structuur van associaties waarin universiteiten en hogescholen elkaar dienen te vinden, vormt een ideaal vehikel om complementair onderzoek te stimuleren. Dit wordt aangetoond aan de hand van de werking van de associatieonderzoeksgroepen binnen de Associatie Universiteit Gent.

De campusrector van de KULAK, Prof. dr. Jan Beirlant, gaat vervolgens in op het belang van de academische bachelors in onze provincie en de manier waarop de KULAK deze op een unieke manier tracht te realiseren. De kleinschaligheid van de campus wordt ingezet als een troef, zowel naar onderzoek, door de grote mate van interdisciplinair onderzoek, als naar onderwijs, door een vernieuwd onderwijsconcept waarbij vooral de internationale gerichtheid opvalt.

Piet De Leersnyder, algemeen directeur van KHBO, gaat in op een heikel punt om de kennisgedreven groei in onze provincie te realiseren, namelijk de financiering. De huidige financiering van het hoger onderwijs en onderzoek speelt niet in het voordeel van het West-Vlaamse landschap en bijkomende middelen genereren ligt niet voor de hand. Er zal bij de hogere overheden eensluidend moeten aangedrongen worden om bijkomende middelen te genereren en tegelijkertijd zal er intern gezocht moeten worden naar de meest efficiënte manier om deze middelen in te zetten.

Een concreet initiatief dat bijdraagt tot de economische groei van onze provincie zijn de LED's, laagdrempelige expertise- en dienstverleningscentra. Eric Halsberghe, algemeen directeur van KATHO gaat in zijn bijdrage in op de doelstellingen en de realisaties van de LED's. Dit succesvolle concept verbindt KMO's met onderzoeksgroepen waarbij zij samen op zoek gaan naar oplossingen voor heel concrete problemen. Het concept krijgt nu ook bekendheid buiten onze provincie wat de meerwaarde ervan bijkomend aantoont maar wordt tevens ook nog voor belangrijke uitdagingen gesteld.

Als laatste bijdrage vanuit het hoger onderwijs geeft Lode De Geyter (algemeen directeur Howest) aan wat het belang is van masteropleidingen in West-Vlaanderen. Deze dragen

niet alleen bij tot de democratisering van het hoger onderwijs maar vormen ook de talenten nodig om de West-Vlaamse bedrijven de innovatieve en creatieve boost te geven zodat zij de aansluiting kunnen maken bij de kennisgedreven economie van de toekomst.

Dat niet alleen het hoger onderwijs belang heeft bij de stimulering van onderzoek en ontwikkeling blijkt uit de bijdrage vanuit Voka en UNIZO. Hans Maertens en Axel Ronse geven in hun bijdrage hun visie omtrent welke ambities gesteld dienen te worden wanneer we een sterke kennisgedreven economie willen realiseren in West-Vlaanderen en hoe de bedrijven hieraan kunnen bijdragen.

In de laatste bijdrage gaat Jean de Bethune, voorzitter van de provincieraad, in op het belang van het traject voor de economische groei van onze provincie en op het belang van de unieke samenwerking tussen hogescholen, bedrijfsleven en provinciale overheid voor de realisatie en het succes ervan. Hij staat tevens stil bij enkele projecten die reeds uitgevoerd worden (EFRO-project, LED's) en bij pilootprojecten (FVT's) die in de maak zijn.

Een rode draad door al deze bijdragen zijn de uniciteit en de onmiskenbare meerwaarde van de samenwerking die we hebben gerealiseerd. Het samenbrengen van actoren uit het hoger onderwijs, de bedrijven en de betrokken overheid heeft ervoor gezorgd dat er belangrijke visies zijn ontwikkeld en belangrijke opties zijn genomen voor de kennisgedreven groei van onze regio. De eerste operationalisering zijn van start gegaan, maar dit betekent nog niet dat we er al zijn. De genomen opties dienen verder gecontinueerd te worden, willen we op middellange termijn de West-Vlaamse economie volwaardig laten meedraaien op Vlaams, Belgisch, Europees en zelfs op mondiaal niveau.

De neuzen van de leden van de werkgroep staan in dezelfde richting, de eerste successen in het genereren van bijkomende onderzoeksmiddelen zijn er, maar de weg naar een volwaardige kennisgedreven economie in West-Vlaanderen is nog lang. Ik wil hier dan ook expliciet de hoop uitspreken dat de trein die we de afgelopen jaren op de sporen hebben gezet, ook in de komende jaren zal blijven rijden en dat het unieke samenwerkingsverband dat we hebben gerealiseerd zijn taken kan blijven uitvoeren en op deze manier een kennisgedreven economie in West-Vlaanderen realiteit kan maken.





INNOVATIE: DÉ MOTOR VAN WELVAART

Koenraad Debackere, Algemeen Beheerder, K.U.Leuven

INNOVATIE EN WELVAART

Dat een onderneming als Google, wiens activiteiten gebaseerd zijn op de classificatie, de interpretatie en de verdeling van informatie, op korte tijd beurswaarden van meer dan 100 miljard euro zou bereiken, was in het midden van de vorige eeuw ondenkbaar. Google dankt dit succes aan een geslaagde mix van creativiteit, doorgedreven wetenschappelijke kennis, een vernieuwende benadering van markten en klanten, en een doorgedreven focus op competitie en waardecreatie. Meer dan ooit tonen ondernemingen als Google, of in eenzelfde optiek Apple, aan dat het combineren van kennis en het bezit van die kenniscombinaties markteconomische macht betekenen. Meer dan ooit realiseren overheden zich dat het stimuleren en faciliteren van deze ondernemers en de bedrijfsorganisaties die ze creëren, de hoeksteen van onze toekomstige welvaart en welzijn zijn.

Kortom, kenniscreatie, maar vooral de transformatie van die kennis tot innovatie, worden de motor van welvaart en welzijn. Dit is in een kleine open economie als Vlaanderen uiteraard niet anders dan in de rest van de wereld. Wel integendeel, de competitieve druk waaraan onze open economie bloot staat, maakt dat creativiteit en kennis, evenals de snelle en efficiënte transformatie ervan tot economische slagkracht, centrale beleidsthema's zijn. En dit alles uiteraard sterk te kaderen in een internationaal perspectief. Een dichtbevolkt stedelijk gebied als Vlaanderen dient een innovatiebiotoop te zijn met een open venster op de wereld.

Onderzoek, innovatie en welvaart zijn bijgevolg sleutelbegrippen in het economisch beleid van elk land of regio. *Innovatie wordt daarbij eenvoudig en eenduidig gedefinieerd als de succesvolle transformatie van creativiteit en kennis tot economische waarde.*

Waar het economisch weefsel in het Westen zich tot bijna het einde van de vorige eeuw kon handhaven door te differentiëren op basis van productiviteit, kwaliteit en flexibiliteit, is dit vandaag uitgesloten. Uiteraard zijn deze drie sleutelfactoren nog steeds van groot belang, doch het zijn nodige voorwaarden tot competitiviteit en groei geworden. Volstaan doen ze al een tijdje niet meer. Innovatie en internationalisatie zijn de echte differentiërende factoren tot welvaartscreatie geworden.

INNOVATIE: ÉÉN VLAG, MEERDERE LADINGEN, MEERDERE SPELERS

Innovatie is ondertussen uitgegroeid tot een gelaagd en meervoudig begrip. Daar waar managementonderzoek het in de jaren 1960-70 voornamelijk had over technologische innovatie, beseffen we vandaag maar al te goed dat innovatie meer inhoudt dan de technologische dimensie. Product-, proces- en diensteninnovaties staan sterk op de voorgrond. De aard van deze innovaties kan bovendien grondig verschillen. We hebben het aldus over disruptieve innovaties, over doorbraakinnovaties of nog, over incrementele innovaties. Allen hebben ze gemeen dat ze nieuwe, creatieve vindingen willen vertalen naar een commercieel en maatschappelijk succesvolle activiteit, al verschilt hun risicoprofiel drastisch. Er heeft aldus een verdieping en een verbreding in de definitie van het innovatieproces plaatsgevonden.

Om dit alles succesvol te doen, is er ook nood aan organisatorische innovatie. Meer nog, is er nood aan innovatie op het vlak van het “business model” dat door ondernemingen gehanteerd wordt. Voorbeeld hiervan is de digitale (r)evolutie en de “businessmodellen,” zoals die van Apple of Google, die we vandaag zien in de digitale industrie. Naast materiële aandachtspunten worden ondernemingen daarbij geconfronteerd met gesofisticeerde immateriële vraagstukken. Het beheer van intellectuele eigendom krijgt prominente aandacht, het wordt een integraal onderdeel van het innovatieproces. Gevolg van dit alles is dat ook de manier waarop we innoveren dient te innoveren. Dit heeft recent geleid tot een veelheid aan inzichten op het vlak van open innovatie en systeeminnovatie. Niet enkel het voorwerp van innovatie heeft daardoor een verdieping en een verbreding ondergaan. Ook het proces en de aanpak van innovatie ondergaan wezenlijke, fundamentele veranderingen.

Recente inzichten leren dat krachtenbundeling en samenwerking vaak nodige voorwaarden zijn tot succesvol innoveren. Geen enkele onderneming is vandaag de dag nog in staat om alle stappen in het innovatieproces zelf in huis te doen, gaande van basisonderzoek tot commerciële ontwikkeling en toepassing. Bovendien zijn deze stappen lang geen schakels meer in een mooi geordende, lineaire innovatieketen. Meer en meer worden het knooppunten in een complex innovatieweb. Neem een voorbeeld als de iPod of de iPhone. Product- en diensteninnovatie lopen steevast door elkaar; software & hardware, algoritmes & communicatiestandaarden, applicatie- & design-innovaties, systeemintegratie, ... worden in economisch waardevolle product-dienstcombinaties handig en doordacht in elkaar geweven. Aspecten van intellectuele eigendom zijn in dit web alom aanwezig en vereisen gepaste antwoorden. Van een “keten” is al lang geen sprake meer.

Door de complexiteit en de gelaagdheid die in dit innovatieweb ontstaan, zijn kennisinstellingen en ondernemingen (en in toenemende mate andere maatschappelijke actoren) meer en meer op elkaar aangewezen in de verschillende facetten van het innovatieproces. En dit tot hun voordeel.

Zo toont recent onderzoek aan dat onderzoeksgroepen aan universiteiten die samenwerken met ondernemingen, naast mogelijke positieve financiële effecten ten gevolge van die samenwerking, ook genieten van positieve cognitieve oversijpelings-effecten die samenwerking met zich meebrengt. Eerder dan perverse effecten te zien, waarbij het basisonderzoek aan de universiteit zou verdrongen worden door meer toegepast onderzoek ten gevolge van de eisen gesteld door de samenwerking, vinden we versterkende effecten voor het basisonderzoek. Onderzoeksgroepen die samenwerken met ondernemingen, zien tegelijk ook hun wetenschappelijke output (onder de vorm van wetenschappelijke publicaties) stijgen¹. Een verklaring ligt voor de hand. Groepen die samenwerken hebben wetenschappelijk een en ander te bieden, worden gegeerde partners voor het bedrijfsleven (er is dus een selectie-effect) en leren zo nog beter relevante problemen en vraagstukken kennen, die ze dan verder kunnen opnemen, ook in hun niet-gericht onderzoek. Er ontstaat aldus een symbiose, een hechte wisselwerking, tussen “rigor” en “relevance” waar alle betrokkenen beter van worden. “Slimme” onderzoeksgroepen weten bijgevolg de cognitieve oversijpelings-effecten die ontstaan door samenwerking met het bedrijfsleven in hun voordeel aan te wenden bij de verdere oriëntatie en invulling van hun onderzoeksagenda’s.

¹ Zie: (1) Van Looy, B., Ranga, M., Callaert, J., Debackere, K. & E. Zimmermann (2004). ‘Combining entrepreneurial and scientific performance in academia: towards a compounded and bi-directional Matthew-effect,’ *Research Policy*, Vol. 33: 425-441. En ook: (2) Van Looy, B., Landoni, P., Callaert, J., van Pottelsberghe, B., Sapsalis, E. and K. Debackere (2011). ‘Entrepreneurial effectiveness of European universities: An empirical assessment of antecedents and trade-offs,’ *Research Policy*, Vol. 40: 553-564, of, (3) Debackere, K. (2011). ‘The university as an engine of economic growth,’ *Review of Business and Economics*, Vol. LVI – April-June: 167-180.

Eerder dan verdringingseffecten, ontstaan dus versterkingseffecten dankzij de samenwerking tussen kennisinstellingen en het bedrijfsleven, de zogenaamde “industry - science links”.

Ook het bedrijfsleven kan bogen op positieve effecten ten gevolge van samenwerking met kennisinstellingen. Recent onderzoek² toont eveneens aan dat samenwerking bij innovatie een positieve, doch differentiële impact heeft op bedrijfseconomische resultaten. Zo blijkt samenwerking met klanten en leveranciers een statistisch significant en positief effect te hebben op het percentage van hun omzet die ondernemingen halen uit verbeterde producten, terwijl samenwerking met kennisinstellingen een statistisch significant en positief effect blijkt te hebben op het percentage van hun omzet die ondernemingen halen met nieuwe producten. Bijgevolg, als ondernemingen in het kader van hun innovatiebeheer samenwerken met klanten en leveranciers, dan blijkt dit een effect te hebben op de meer incrementele, verbeteringsgerichte kant van hun innovatieproces. Wanneer ze samenwerken met kennisinstellingen, dan blijkt dit vooral de vernieuwing van hun productportfolio ten goede te komen. Kortom, ondernemingen hebben baat bij een goed gebalanceerde en gedifferentieerde samenwerkingsportfolio, waarbij kennisinstellingen een fundamenteel knooppunt blijken te zijn bij de toekomstige vernieuwing van hun productportfolio.

Het is dan ook niet te verwonderen dat we recent een sterke toename hebben vastgesteld van hybride onderzoeks- en innovatieplatformen waarbij kennisinstellingen en bedrijfsleven (en in toenemende mate ook andere maatschappelijke actoren, zoals bijvoorbeeld spelers uit de gezondheidszorg) gezamenlijk betrokken zijn, met tot gevolg co-creatie van wetenschappelijk-technische vindingen en innovatietrajecten, inclusief de nodige bijhorende organisatorische innovaties. De operationalisatie van de “triple helix” zoals eerder beschreven door Etzkowitz en Leydesdorff³ komt hierbij ten volle tot haar recht.

Verder stellen we vast dat er een duidelijk verschil is tussen “gevestigde” ondernemingen in meer traditionele sectoren enerzijds en jonge innovatieve ondernemingen (de zogenaamde “Young Innovative Companies”) of grote O&O-intensieve ondernemingen, anderzijds. Waar “Young Innovative Companies” en grote O&O-intensieve bedrijven een direct voordeel ondervinden van samenwerking met kennisinstellingen bij de vernieuwing van hun productportfolio, blijken “gevestigde” ondernemingen in meer traditionele sectoren gediend te zijn met een actief licentiebeleid. Dit actieve licentiebeleid laat hen toe nieuwe technologie, componenten en processen te verwerven, die dan - vaak ook in samenwerking met kennisinstellingen - kunnen ingezet worden op maat van de innovatiebehoefte van de onderneming. Bijgevolg, de samenwerking tussen kennisinstellingen en ondernemingen is in bepaalde economische sectoren en voor bepaalde types ondernemingen in belangrijke mate een translationeel gebeuren. Daarbij wordt (via licenties) ontwikkelde technologie verworven die vervolgens vertaald wordt naar de specifieke context waarin de onderneming opereert. Onderzoek en ontwikkeling krijgen hier dus een andere betekenis dan bij de zopas vermelde gezamenlijke onderzoeks- en innovatieplatformen.

De gelaagdheid, de diversiteit en de complexiteit van het innovatieproces zorgen ervoor dat ondernemingen (en andere maatschappelijke actoren) ook meer innovatief worden in de manier waarop ze aan kennisopbouw en -beheer doen. Ook hier stellen we de laatste jaren een veelheid aan innovatieacties vast. De ontwikkeling van nieuwe aanpakken en systemen om kennis te borgen en te beheren zit bijgevolg in de lift. Ook hier zijn kennisinstellingen,

² Zie: Faems, D., Van Looy, B. & K., Debackere (2005). ‘Interorganizational collaboration and innovation: towards a portfolio approach,’ *Journal of Product Innovation Management*, Vol. 22: 238-250.

³ Zie: Etzkowitz, H. & L. Leydesdorff (2000). ‘The dynamics of innovation,’ *Research Policy*, Vol. 29: 109-123.

ondernemingen en andere maatschappelijke actoren meer en meer op elkaar aangewezen. Innovatie is bijgevolg een complex web geworden van fundamentele kennis, gerichte kennis, systeemintegratie, technologische inzichten en bouwblokken, software en hardware, en nog zoveel meer, die ervoor zorgen dat het lineaire beeld van de innovatieketen dat we lange tijd als denkkader hadden, niet meer opgaat. De innovatieketen werd een innovatieweb. Kennisinstellingen worden en zijn belangrijke knooppunten in dit web.

INNOVATIE ALS WELVAARTSMOTOR IN VLAANDEREN

Sinds 1995 heeft Vlaanderen, doordrongen van deze evolutieve wetmatigheden, een uitgesproken stimuleringsbeleid gevoerd voor activiteiten van wetenschap, technologie en innovatie. De zogenaamde “inhaalbeweging” die in 1995 werd ingezet, heeft ervoor gezorgd dat sindsdien de Vlaamse overheidskredieten voor Onderzoek en Ontwikkeling (verder afgekort als O&O) beduidend zijn toegenomen. Dit heeft ertoe geleid dat Vlaanderen anno 2009 een aandeel van 2,12% (berekend op gewestniveau) of 2,18% (berekend op gemeenschapsniveau) van zijn Bruto Binnenlands Product besteedt aan O&O, waarin naast louter onderzoek en ontwikkeling, in toenemende mate de innovatiecomponent centraal staat. Daarmee scoort Vlaanderen weliswaar iets boven het Europese gemiddelde, doch niemand zal ontkennen dat er nog veel extra inspanningen te leveren zijn, wil men de 3%-norm halen die de Europese Commissie in 2002 heeft geïntroduceerd. Bovendien weten we, uit heel wat “onderzoek over onderzoek”, dat Vlaanderen - voor wat de resultaten van het eigen wetenschappelijk onderzoek betreft - bij de beste regio's ter wereld kan worden gerekend. Ook qua talentontwikkeling zijn we bij de wereldtop terug te vinden. De vertrekbasis is dus gezond en goed.

Maar, tevens wordt het met de dag duidelijker dat we ons niet mogen blindstaren op de goede resultaten die we behalen aan de inputkant van onze “Vlaamse” innovatieve productiefunctie. Van stijgingen aan de inputkant die niet leiden tot substantiële verbeteringen van onze economische output door innovatie, wordt op termijn immers niemand beter. Daarenboven is het evenzeer evident dat innovatie zich niet beperkt tot O&O. Ondernemers weten dit maar al te goed. Heel wat succesvolle innovatieve bedrijven zijn ontstaan doordat ambitieuze ondernemers op een slimme, creatieve manier hebben ingespeeld op een ontdekte marktopportunititeit. Daarbij zijn het de snelheid van handelen, een geslaagd productontwerp en de gepaste commerciële inventiviteit, op maat van de opportuniteit, die tot succesvolle zakenmodellen hebben geleid. Een regio die er niet in slaagt haar ondernemers te stimuleren om voluit in te zetten op deze transformatieprocessen en ze efficiënt te laten verlopen, bevindt zich zonder meer in een innovatiecrisis.

Vlaanderen heeft de laatste vijftien jaar hard gewerkt aan het ondersteunen van deze transformatieprocessen. Vandaag stelt zich echter de kritische uitdaging om nog meer en beter te doen. En “beter” kent in deze maar één beoordelingscriterium: welke resultaten worden behaald? Het Vlaams innovatiebeleid beweegt zich daarbij in een dubbel spanningsveld: (1) “top-down” - “bottom-up” (of “gestuurd” versus “gestuwd” zoals het colloquium van de toenmalige Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid enkele jaren geleden passend stelde) en (2) aanbodgedreven - vraaggedreven. Een grote, momenteel misschien té grote verscheidenheid aan innovatieondersteunende instrumenten zag daarbij het licht.

“Bottom-up”initiatieven ontstaan vanuit de onderzoekswereld (op initiatief van de vorser) of vanuit het bedrijfsleven (eigen O&O-projecten van ondernemingen en ondernemers). We vinden ze in grote mate terug bij het IWT, het FWO-Vlaanderen en het Bijzonder Onderzoeksfonds van de universiteiten. Complementair daaraan heeft het innovatiebeleid

op gezette tijdstippen de nood herkend en erkend om voor bepaalde, toekomstgerichte speerpunt domeinen een voldoende concentratie aan middelen te voorzien. Op regelmatige ogenblikken zijn er dus meer “top-down” gerichte interventies die de vrijheidsgraden voor “bottom-up” O&O aanvullen, integreren en bundelen tot meer slagkracht. Getuige hiervan zijn de strategische onderzoekscentra: IMEC (nano- en micro-elektronica), VITO (technologisch onderzoek), VIB (biotechnologie) en IBBT (breedbandtechnologie). Deze concentratie is vaak het gevolg van succesvolle “bottom-up”inspanningen én excellente resultaten vanuit de onderzoekswereld zelf, zowel de academische als de industriële.

Naast het stimuleren van basisonderzoek via aanbodgedreven projectfinanciering, zijn er eveneens sterk vraaggedreven, innovatiegerichte platformen ontstaan, met name de competentiepolen en de vele innovatiesamenwerkingsverbanden, met als doel het bedrijfsweefsel maximaal te ondersteunen met kennisoepassing op een specifiek thematisch domein. Deze verscheidenheid aan instrumenten vertrok tot nog toe steeds vanuit een subsidielocica.

Echter, de laatste jaren zijn er twee bijkomende vormen van innovatiestimulering ontstaan en gegroeid: fiscale stimuli (zoals de verminderde bedrijfsvoorheffing voor onderzoekers in bedrijven en kennisinstellingen) en innovatief aanbesteden (waarbij de overheid zich als klant gedraagt en daarbij hoge eisen stelt aan het innovatieve karakter van de aangekochte producten en diensten, en daardoor innovatie stimuleert). De innovatie “policy mix” is vandaag bijgevolg geëvolueerd tot een drie-eenheid: subsidie stimuli, fiscale stimuli en stimuli via aanbesteden.

Tegelijk is daardoor de verscheidenheid aan instrumenten en benaderingen voor het stimuleren van innovatie verder toegenomen, wat vandaag uitnodigt tot initiatieven om dit geheel toch wat beter en verder te stroomlijnen. Uit dit alles kunnen we dus de volgende lessen trekken:

- de stijging van de middelen beschikbaar voor wetenschap, technologie en innovatie is de laatste 15 jaar een absolute prioriteit geweest voor de Vlaamse overheid;
- deze stijging van middelen ging gepaard met een toenemende diversiteit in het gehanteerde innovatie-instrumentarium, gaande van directe steunmaatregelen, over het samenbrengen en bundelen van kennis in strategische onderzoekscentra en competentiepolen tot en met het steunen van innovatie door fiscale stimuli evenals het creëren van een markt voor innovatie door de ontwikkeling van het mechanisme van innovatief aanbesteden;
- deze inspanningen zijn tegelijk een opportuniteit tot verdere optimalisatie door o.a.: (1) niet enkel “input-” maar ook “output”bewaking op de agenda te zetten, (2) de consolidatie, stroomlijning en rationalisatie van de diversiteit in het instrumentarium na te streven, (3) oog te hebben voor de evolutie naar integrale innovatiezorg waarbij het ganse innovatieweb (eerder dan specifieke componenten) aandacht krijgt op basis van een mix van subsidies, fiscale stimuli en aankoopstimuli, (4) een doordachte en doelgerichte internationalisatie van het Vlaams innovatieweefsel en bijhorend instrumentarium te stimuleren, waarbij de focus verder gaat dan enkel Europa, en (5) expliciet intersectorale mobiliteit te erkennen als kritische succesfactor bij het verhogen van het innovatievermogen van ons economisch weefsel.

Het spreekt vanzelf dat deze inzichten broodnodig, maar tegelijk nog onvoldoende zijn om door innovatie de slagkracht van het Vlaams economisch weefsel duurzaam op peil te houden. Niet enkel stroomlijning en optimalisatie zijn aan de orde. Stroomlijning en optimalisatie door de creatie van volgende generatie innovatie-instrumenten zijn immers

te beschouwen als de “niveau 1-” en de “niveau 2”-acties van het Vlaams innovatiebeleid. Ze zijn nodig maar niet voldoende om welvaart en welzijn in Vlaanderen duurzaam te bestendigen. Er is ook nood aan een derde, veel meer visionair niveau in het innovatiebeleid. Meer bepaald is er behoefte aan significante doorbraken. Deze doorbraken moeten ervoor zorgen dat we de kans geven aan ondernemers en kennisinstellingen om, door onderlinge samenwerking en kruisbestuiving, nieuwe, baanbrekende economische activiteiten te ontwikkelen op domeinen zoals de integratie van diensten- en maakindustrie, nieuwe concepten van gezondheidszorg en duurzaamheid door integrale innovatie op het vlak van energie en materialen. De uitdagingen zijn groot, de internationale competitie is enorm, maar het uitstekend menselijk en wetenschappelijk potentieel nodig om te slagen, zijn aanwezig in Vlaanderen, en: de beloning voor wie slaagt, zal groot zijn.





DE ROL VAN ASSOCIATIES IN DE ONDERSTEUNING VAN HET ONDERZOEK BINNEN DE WEST-VLAAMSE HOGERONDERWIJSINSTELLINGEN

Norbert Fraeyman, Directeur Associatie Universiteit Gent

INLEIDING

Op 20 mei 2009 gaven de leden van de Algemene Vergadering van de Associatie Universiteit Gent (AUGent) hun goedkeuring aan een tekst over hoe de associaties, dus ook die van de collega's van de Associatie K.U.Leuven, hun verantwoordelijkheid konden opnemen op het vlak van onderwijs, onderzoek en innovatie in de provincie West-Vlaanderen. In deze tekst werd gewezen op "de aanwezigheid van een duidelijke socio-economische nood in de provincie West-Vlaanderen die toekomstgericht investeren in innovatie noodzakelijk maakt". Deze socio-economische nood werd eerder al verwoord in de nota "Voor een kennisgedreven toekomst voor West-Vlaanderen. Visie op de uitbouw van het hoger onderwijs en onderzoek in de provincie" (oktober 2008). In deze studie geven de vijf West-Vlaamse regionale en sociale overlegcomités (RESOC's) een beeld van visie, noden, kenmerken, doelstellingen, acties enz. waarop dient ingezet te worden in de toekomst. De AUGent wou via een gemeenschappelijk antwoord van de twee in de provincie actieve associaties een kader schetsen waarbinnen deze nood kan worden opgevangen. De voornaamste aandachtspunten die hierin naar voren werden geschoven, zijn:

- de uitbouw van competentiepolen rond enkele relevante topics, zoals: "toerisme en logistiek", "design, creativiteit en innovatie", "materialen en materiaalonderzoek", "gezondheid en welzijn", "milieu en duurzame energie", meer bepaald thema's die ook door de West-Vlaamse RESOC's naar voren werden geschoven;
- samenwerking tussen associaties en hun leden, overheden en het socio-economisch weefsel. Hierbij fungeren de competentiepolen als overlegplatform en als stimulus voor nieuwe initiatieven. Deze initiatieven kunnen aldus via de competentiepolen, die opereren als virtuele centra, uitgebouwd worden in samenwerking met de beide associaties en het afnemend veld;
- het tegengaan van versnippering van de (extern beschikbare) middelen, in het bijzonder op het vlak van onderzoek en innovatie.

In wat volgt wordt eerst kort ingegaan op de competenties en bevoegdheden die de associaties in Vlaanderen hebben op het vlak van onderzoek (en innovatie) om vervolgens over te gaan op hoe dit concreet in de praktijk wordt gebracht binnen de Associatie Universiteit Gent. De achterliggende vraag is hierbij steeds hoe onderzoek (en innovatie) binnen de schoot van de associaties een meerwaarde kan (kunnen) betekenen voor de provincie West-Vlaanderen.

WELKE TAAK VOOR DE ASSOCIATIES OP HET VLAK VAN ONDERZOEK?

De associaties van hogeronderwijsinstellingen in Vlaanderen vinden hun juridische basis in het 'Decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen van 4 april 2003'. Artikel 101 van dit decreet bepaalt dat de partners aan de associatie diverse bevoegdheden overdragen op het gebied van aangelegenheden die gaan van de ordening van een rationeel onderwijsaanbod over de organisatie van trajectbegeleiding tot de afstemming van de interne reglementen inzake het personeelsbeleid.

Relevanter nog in dit verhaal is dat daarnaast (artikel 101bis) een associatie een algemeen onderzoeks- en samenwerkingsreglement dient vast te leggen met daarin afspraken met betrekking tot het algemene onderzoeksbeleid, valorisatie, de samenwerking van instellingen met derden in het kader van wetenschappelijke en maatschappelijke dienstverlening, enz. Het spreekt voor zich dat dit laatste een belangrijk element vormt in het zogenaamde academiseringsproces van de hogeschoolopleidingen “van academisch niveau”. Deze opleidingen zitten immers in een 10-jarig proces met als einddoel de omvorming tot “academische” opleidingen. De academisering wordt afgemeten aan elementen zoals de verwevenheid van het onderzoek met het onderwijs in het curriculum; de intensiteit van de onderzoeksactiviteiten; de onderzoeks- en valorisatieoutput, opgesplitst in de gangbare categorieën die gelden binnen het studiegebied; de inzet van financiële middelen en de onderzoeksinfrastructuur en -faciliteiten.

Maar de overheid heeft niet alleen een ruime verantwoordelijkheid voor dit academiseringsproces bij de associaties gelegd, maar hen ook een belangrijke rol op bredere onderzoekssamenwerking gegeven. Immers, ‘hogescholen nemen, in het kader van associaties, deel aan wetenschappelijk onderzoek’ (artikel 5) en ‘samenwerking (tussen de hogescholen van de associatie al dan niet met ook de universiteit en/of derden erbij) op het vlak van projectmatig wetenschappelijk onderzoek wordt gestimuleerd’ (artikel 95).

NOODZAKELIJKE UITGANGSPUNTEN VOOR SAMENWERKING IN ONDERZOEK

Hét trefwoord voor modern innovatief onderzoek is multidisciplinariteit en dit moet begrepen worden, niet alleen als samenwerking tussen wetenschappelijke disciplines maar ook als samenwerking tussen verschillende technische vaardigheden. Samenwerking tussen disciplines vereist vooral een attitude van fundamenteel wederzijds vertrouwen. Binnen elke discipline en technische vaardigheid worden immers specifieke methoden en technieken gebruikt. Het samenwerken tussen disciplines vereist dan ook dat men ertoe bereid is om methoden en technieken van andere disciplines te waarderen zonder de volledige draagwijdte te kennen. Bovendien blijkt uit de praktijk dat het vaak niet evident is om elkaars vakjargon te begrijpen. Het volstaat om als leek teksten van moleculaire biologen of van ICT-specialisten te lezen om zich hiervan te overtuigen. Het “vertalen” van vaktermen in een voor de partner begrijpbare taal is een absolute voorwaarde voor een succesvolle samenwerking. Uit onderzoek is daarenboven gebleken dat zo’n vertaalslag innoverende zijeffecten kan hebben mits de bereidwilligheid van de partners.

Naast fundamenteel vertrouwen moet aan een aantal bijkomende randvoorwaarden voor het uitvoeren van onderzoek worden voldaan. In de eerste plaats moeten de partners op een equivalente manier kunnen deelnemen aan alle fasen van het onderzoek, van bij de opstart tot aan het publiceren en/of valideren van de resultaten. In de tweede plaats betekent equivalentie ook excellentie en elke partner en zijn geledingen moeten over maximaal ontwikkelde vaardigheden beschikken om het onderzoek te doen slagen. Dit betekent ook dat het onderricht hierop geënt moet worden. Onderwijs en het aanleren van vaardigheden moeten - veel meer dan vroeger - probleemoplossend worden met een evenwicht tussen het traditionele informatieverstrekende onderwijs en het modernere probleemoplossende onderwijs dat in onze steeds complexer wordende maatschappij noodzakelijk wordt. Tegelijk moet de eigenheid van elke opleiding, elke discipline en elk specialisme bewaard blijven en maximaal ontwikkeld worden. Dit wil ook zeggen dat niet alleen de academische maar ook de professioneel gerichte bacheloropleidingen verder geoptimaliseerd moeten worden.

Samengevat, samenwerking is een noodzaak maar vereist een speciale attitude van de partners. Het overzicht (zie verder) bewijst dat deze attitudes bij een groot deel van het wetenschappelijk personeel van de universiteit en hogescholen aanwezig is. Men kan echter gemakkelijk veronderstellen dat nog meer andere en/of grotere samenwerkingsverbanden mogelijk zijn. De noodzaak voor een nauwkeurige omschrijving van de opdrachten en taken van elke partner is hierbij noodzakelijk. Door een voortdurende aandacht voor opleiding met focus op onderzoek en het aanscherpen van probleemoplossende reflexen bij de studenten, zal de kwaliteit van de onderzoekers verder geoptimaliseerd worden. Bovendien vragen multidisciplinaire projecten ook om een specifieke (administratieve) omkadering, bijvoorbeeld voor de samenstelling van beoordelingscommissies van projectdossiers.

DE ROL VAN DE ASSOCIATIES IN DIT PROCES

De associatie kan bij dit alles een duidelijke rol als katalysator spelen. Immers, de associatie kan door zijn structuur en zijn decretale opdrachten het ideale en vooral neutrale forum bieden waar informatie over het onderzoek in de afzonderlijke partnerinstellingen verzameld kan worden, waar contacten gelegd worden en verbanden opgesteld worden.

Een tweede rol is dat de associatie, samen met alle betrokkenen, mee waakt over de eigenheid en de specificiteit van alle opleidingen op alle niveaus. Hier opnieuw is de associatie aanvullend bij diverse onderwijsinstanties met als bijkomend voordeel om rechtstreeks en in reële omstandigheden, de verbanden tussen alle betrokkenen beter te zien en te kunnen inschatten.

Een derde opdracht, eveneens binnen het kader van opleiding en onderwijs en onrechtstreeks ten gunste van onderzoek, is dat de associatie goed geplaatst is om een aantal specifieke opdrachten in te vullen. Deze opdrachten zijn zeer concreet en omvatten onder andere het opvolgen van het ECTS-systeem, het verder implementeren en perfectioneren van het EVC- en EVK-systeem binnen het begrip leerladders, het implementeren van een aantal maatregelen in het kader van de optie om levenslang leren verder te promoten, enz. Hiervoor is nauwe samenwerking met andere maatschappelijke actoren primordiaal, wat ook een duidelijke meerwaarde op het vlak van onderzoek betekent.

ONDERZOEKSSAMENWERKING BINNEN DE AUGENT; LINK MET DE DECRETALE OPDRACHTEN

Er wordt op verschillende manieren samengewerkt tussen AUGent-partners op het vlak van onderzoek: via het IOF, Hercules, associatieonderzoeksgroepen, enz. Hierbij ligt de focus steeds op het creëren van meerwaarde door het optimaliseren van de complementariteit tussen (meer) fundamenteel en (meer) toegepast of projectmatig onderzoek, met een vertaalslag naar het afnemende werkveld.

Het voornaamste werkinstrument hierbij zijn de associatieonderzoeksgroepen (AOG's). Deze onderzoeksgroepen zijn gebaseerd op een structureel samenwerkingsverband tussen een universitaire onderzoeksgroep en een onderzoeksgroep uit één of meerdere hogescholen die binnen hetzelfde onderzoeksdomein actief is.

Bij de laatste telling (april 2011) waren er 47 associatieonderzoeksgroepen actief waarin volgens de beschikbare gegevens ruim 1.500 personeelsleden van de partners werkzaam zijn. Het grootste deel van dit personeelsbestand wordt geleverd door UGent.

Naast UGent maken HoGent, AHS en Howest deel uit van respectievelijk 41, 18 en 17 onderzoeksgroepen. Voor 27 AOG's is er een enkelvoudige bilaterale samenwerking tussen UGent en 1 hogeschool; in 8 AOG's werken de 4 partners van de AUGent aan een gemeenschappelijk project.

Voor wat betreft de startdatum en de duur van de samenwerkingsverbanden is 87% van de onderzoeksgroepen opgestart tussen 2006 en 2007; de looptijd van de projecten, rekening houdend met de toegekende verlengingen, varieert van 3 jaar (20%) over 5 jaar (ruim 50%) tot 6 jaar (ongeveer 30%).

De associatieonderzoeksgroepen krijgen via de UGent een opstartfinanciering die varieert tussen 1.500 en 2.500 euro. Deze is bedoeld om de onderzoeksgroep te lanceren via het organiseren van eerste contacten, meetings, verplaatsingen, waarna de projectdeelnemers naar andere bronnen van financiering op zoek gaan voor hun onderzoeksmiddelen. Binnen de universiteit zijn er aanvullend mogelijkheden voorzien vanuit de eigen onderzoeksmiddelen tot financiering van (specifieke) associatieonderzoeksprojecten voornamelijk op het niveau van de financiering van doctoraten en werkingsmiddelen¹.

Wat betreft de kwalificaties van het personeel dat aan de onderzoeksgroepen deelneemt, kan men vaststellen dat ongeveer alle geledingen van de universiteit en hogescholen betrokken worden: bursalen, postdocs, hoogleraren, hoofddocenten, docenten, assistenten enz. Wat dit betreft is er geen onderscheid tussen de partners.

Uit de verslagen van de werking van de AOG's en uit de aanvragen voor verlenging blijkt duidelijk dat de onderzoeksgroepen gedurende de eerste jaren vooral de opstart van de samenwerking organiseerden. Er is een veelheid aan activiteiten onder deze noemer te plaatsen: verkennende gesprekken, inventarisatie van de mogelijkheden tot samenwerking, initiatie van het onderzoek, enz. In de tweede plaats is het ook duidelijk dat deze samenwerkingsverbanden tot een "boost" van aanvragen voor nieuwe projecten bij diverse Vlaamse, nationale en Europese instellingen hebben geleid, waarin de samenwerking tussen universiteit en hogeschool centraal staat. Wat de precieze impact is van de samenwerking op het vlak van publicaties en van de rol van elke partner daarbij valt voorlopig nog niet nauwkeurig te analyseren.

De grotere personeelsbijdrage vanuit UGent in de onderzoeksgroepen is logisch door het groter aantal personeelsleden van UGent en het gegeven dat wetenschappelijk onderzoek traditioneel meer bij de universiteit gesitueerd wordt - zie ook de nota Soete², de nota Dirk Van Damme³ en de beleidsnota van het Vlaams Parlement⁴. Uit de cijfers blijkt dat UGent vaak de leidende rol speelt bij de organisatie van het onderzoek maar in de praktijk zal het vaak voorkomen dat de deelnemende partners op een bijna equivalente manier bijdragen tot het realiseren van de werking van de onderzoeksgroep.

In de verdere detaillering merkt men ook dat de personeelsbijdrage van elke hogeschool vaak een reflectie is van hun specifieke focus: zo zijn de kunstrichtingen begrijpelijkerwijs quasi exclusief het domein van HoGent, is AHS voornamelijk in de gezondheidszorgsector actief en Howest in ingenieursrichtingen; deze beide laatste in samenwerking met de

¹ <http://www.ugent.be/nl/onderzoek/financiering/bof/AOP>

² Optimalisatie en rationalisatie van het hoger onderwijslandschap en -aanbod; rapport Soete, februari 2008.

³ De toekomst van de academische hogeschoolopleidingen in het Vlaamse hogeronderwijslandschap; synthesesnota Dirk Van Damme, 15/1/2010.

⁴ Maatschappelijke beleidsnota over de hervorming van het hoger onderwijs in Vlaanderen; motie van aanbeveling; Vlaams Parlement, 8/7/2010, stuk 591.

andere hogescholen. Bovendien gebeurt er ook in de schoot van het Expertisecentrum voor de lerarenopleiding (ENW) veel relevant onderzoek, gericht op de lerarenopleiding, met een belangrijke inbreng vanuit de hogescholen. Rekening houdend met de grootte van de hogescholen zijn dit significante bijdragen.

Samengevat, de cijfers wijzen op een significante activiteit en interactie tussen universiteit en hogescholen op gebied van onderzoek waarbij er preferentiële domeinen zijn waar ofwel UGent of één of enkele hogesch(o)ol(en) het voortouw ne(e)m(t)en. De resultaten van de samenwerkingsverbanden op niveau van de output zijn momenteel moeilijker te evalueren. Er is wel een significante stroom aan nieuwe projectaanvragen wat veelbelovend is voor de toekomst. Men kan dus concluderen dat de huidige situatie de weerspiegeling is van de opdracht die in het decreet en in de statuten van de associatie is vastgelegd, namelijk een platform bieden voor wetenschappelijke samenwerking waarbij zowel de universiteit als de hogescholen de stuwende kracht achter de peiler “onderzoek” zijn.

IN CONCLUSIE

Het onderzoek dat in de schoot van de associatie en op basis van samenwerkingsverbanden tussen universiteit en hogescholen verricht wordt, is een realiteit in het onderzoekslandschap geworden. Iedereen heeft er belang bij om de mogelijkheden verder te gebruiken en de randvoorwaarden te creëren die nodig zijn om optimale samenwerking te stimuleren. De focus moet hierbij liggen op opleiding en erkennen en respecteren van de bijdrage van elke deelnemer in het groter geheel. Alles laat veronderstellen dat de initiële vraag naar “innovatief onderzoek” op deze manier wordt ingevuld en verder zal worden geoptimaliseerd. Op die manier kan onderzoek dat vanuit de associaties met West-Vlaamse hogeronderwijsinstellingen gebeurt, toekomstgericht de duidelijke socio-economische nood in de provincie West-Vlaanderen mee helpen lenigen.



HET BELANG VAN VOLWAARDIGE BACHELORS OP DE KULAK VOOR WEST-VLAANDEREN

Jan Beirlant, campusrector Kulak, Vice-rector K.U.Leuven

Sinds de ondertekening in juli 2009 van het Pact voor 'een kennisgedreven toekomst voor West-Vlaanderen: visie op de uitbouw van het hoger onderwijs en het onderzoek in de provincie', is het een constante zorg geweest van het Kulak-bestuur om mee te denken en te participeren aan de uitbouw van een assertief innovatiebeleid vanuit en voor onze regio. Met het huidig en toekomstig beleid van haar Kortrijkse campus wil de K.U.Leuven meebouwen aan de kennis en economische ontwikkeling van de West-Vlaamse regio, uiteraard in nauwe samenwerking met de partners binnen de Associatie K.U.Leuven, en tevens in een open en constructieve sfeer met de Universiteit Gent en haar associatiepartners, niet het minst met de Hogeschool West-Vlaanderen. Immers, Kulak kent als geen ander de beperkingen en tevens ook de troeven van kleinschaligheid. Kulak versterkt deze kleinschaligheid, nationaal en internationaal, door diverse samenwerkingen uit te bouwen; dit is immers een nodige voorwaarde tot succes. Als integraal deel van de K.U.Leuven wil Kulak zich nog duidelijker verankeren met de regio, niet alleen met de andere kennisinstellingen maar tevens met de politieke en economische actoren. Het stemt positief dat het voorbije jaar stappen zijn gezet om al deze actoren samen te laten bouwen aan een geïntegreerd en gecoördineerd plan met duidelijke doelen.

Anderzijds biedt er zich met de uitbouw van de Eurometropool een geweldige kans aan tot samenwerking met de bureaus uit la Wallonie Picarde, het noorden van Frankrijk en Lille in het bijzonder. Maar zelfs die regio is te klein om succes te boeken en West-Vlaanderen moet de durf hebben met de meest kwalitatieve spelers in Europa en daarbuiten samen te werken. In deze bijdrage wil ik graag de opties verduidelijken die K.U. Leuven Kulak alvast heeft uitgestippeld om vanuit dit perspectief de bijdrage te kunnen leveren die van deze instelling mag verwacht worden.

Eerst is **een situatieschets** op zijn plaats om de startpositie van waaruit het Kulak-beleid wordt uitgebouwd beter te kunnen begrijpen. Sinds de oprichting in 1965, verzorgt de K.U.Leuven te Kortrijk de eerste twee jaren van een universitaire opleiding. Tot voor kort stonden deze twee jaren gelijk met de kandidaturen. Met hun kandidaatsdiploma of in het huidige bachelor-mastersysteem hebben de studenten een naadloze aansluiting met de verdere opleidingen te Leuven. Met de uitbouw van de Bolognahervormingen en de algemene invoering van driejarige bacheloropleidingen als basisdiploma, liet het Vlaamse onderwijsdecreet de invoering van driejarige universitaire basisopleidingen te Kortrijk toe. Deze zijn tot nu toe enkel ingevoerd in de opleidingen Arts en Onderwijskunde, die van bij hun start als driejarige opleidingen aan Kulak ingericht zijn.

Kulak trekt op heden jaarlijks een 600-tal achttienjarigen aan die hun eerste stappen zetten in het academisch hoger onderwijs. In totaal zijn er jaarlijks om en bij de 1.200 studenten aanwezig in de twee- of driejarige cycli aan Kulak. Ongeveer één op vier van de West-Vlaamse universitaire starters studeert aan Kulak. De studenten worden ontvangen door een vijftigtal professoren die op de Kortrijkse campus resideren en er hun onderwijs- en onderzoeksactiviteiten uitbouwen. Daarnaast worden door een 150-tal 'Leuvense' collega's vakken te Kortrijk onderwezen. Op het vlak van het onderwijs is de integratie van de Leuvense standaarden al jaren een constante, en tevens een garantie voor kwaliteit. Daarenboven slaagt Kulak erin eigen accenten te leggen, waardoor een analoge opleiding te Leuven en te Kortrijk toch een verschillende invulling en aanpak kent. Universitair onderwijs is onderwijs dat op onderzoek gebaseerd is. De professoren hebben van bij het

begin van Kulak hun onderzoekslijnen uitgebouwd. Sedert enkele jaren voert Kulak een centraal onderzoeksbeleid, zowel op het vlak van de afstemming van de onderzoekslijnen, op het vlak van de impuls van nieuwe of uitgebreide onderzoeksinitiatieven als op het vlak van de onderzoeksorganisatie.

Hierdoor hebben de Kulak-professoren hun onderzoeksactiviteiten de voorbije jaren sterker uitgebouwd wat op dit ogenblik leidt tot een 180-tal wetenschappelijke onderzoekers op de Kortrijkse campus, waarvan meer dan 60 doctorandi. Onderzoeksthema's als educatieve technologie en communicatie, trombose en hemostase, elektromagnetische en mechanische golfvoortplanting en signaalanalyse, efficiëntieanalyse van economische actoren, privaat en economisch recht, aquatische biologie en tal van andere kennen ondertussen een internationale erkenning. Elke Kulak-onderzoeker is tevens ook geaffilieerd met een Leuvense onderzoeksgroep waardoor er niet alleen een sterke Leuvense integratie is met het onderwijs van Kulak, maar eveneens met het onderzoek.

Het Kulak-onderzoek onderscheidt zich echter van het Leuvense onderzoek door de grote mate van interdisciplinariteit. Door de kleinschaligheid van Kulak en de nabijheid van de verschillende disciplines zijn de onderzoekers als vanzelf kritische massa gaan vinden in het interdisciplinair samenwerken en het samenbrengen van expertise uit verschillende klassieke wetenschapsdomeinen. Een sprekend voorbeeld is ITEC, het Interdisciplinary Research Centre on Technology, Education and Communication, waar taalkundigen, pedagogen, informatici en statistici hun expertise bundelen op het innovatieve terrein van educatieve technologie. Of wat gezegd van de Life Science Research Facility waar alle onderzoekers op het terrein van de levende materie, van biologen tot artsen, hun instrumentarium delen en elkaars competentie versterken.

AMBASSADEUR

Kulak wil de vertegenwoordiging van K.U.Leuven in het westen van het land verder ontplooiën, en wil tevens absoluut de rol van ambassadeur van West-Vlaanderen te Leuven versterken, wat een nieuw gegeven is. Eén van de hefboomen waarmee deze rol kan uitgediept worden, is de uitbouw van volledige universitaire bachelors te Kortrijk zoals het decreet het toelaat. In de richtingen exacte en biomedische wetenschappen wordt daarmee gestart vanaf het academiejaar 2011-2012. Richtingen in humane wetenschappen volgen van zodra de tweejarige masters in die richtingen worden uitgebouwd.

Om dit waar te maken wordt het extra aanbod op een eigenzinnige manier ingevuld zodat het effectief ook als hefboom kan dienen voor de rol van Kulak in de kennisontwikkeling van de regio. Het nieuwe onderwijsconcept is gestoeld op drie pijlers: een verbreding van het onderwijsaanbod, het inbrengen van een onderzoekscomponent in het bacheloronderwijs en een internationale ervaring voor elke student.

Doorgaans kunnen universiteitsstudenten pas proeven van onderzoek en toepassingen in hun masterjaren. In tegenstelling tot de studieprogramma's aan de andere universitaire campussen biedt Kulak haar studenten nu de kans om tijdens hun bacheloropleiding de opgedane kennis en expertise uit te testen en te valoriseren bij stages, bij bedrijven of in de onderzoeksgroepen van Kulak zelf, van de Leuvense faculteiten of van buitenlandse partnerinstellingen. Enkele studenten kunnen reeds geruime tijd een onderzoeksstage in de eigen onderzoeksgroepen van Kulak opnemen. Nieuw sinds vorig academiejaar is het project waarbij ingenieurstudenten vanuit Kulak naar hun derde jaar in Leuven trokken met een stageonderwerp in een West-Vlaams bedrijf op zak. Zo krijgen deze jonge studenten de kans om een bedrijf uit hun eigen regio van nabij te leren kennen, en blijven ze verankerd

aan de regio, ook tijdens hun studies te Leuven. Tenslotte krijgt het bedrijf de kans om enkele gemotiveerde studenten beter te kennen en in hun researchafdeling in te schakelen, en de expertise van de K.U.Leuven (Leuven en Kortrijk) 'in huis' te hebben (zie *Campustv*: <http://www.focus-wtv.tv/programma/campus/campus-bezoekt-vandewiele-marke>).

De studenten zijn dus een belangrijke spil tussen het Leuvense en het Kortrijkse onderzoek enerzijds en het Research & Development van West-Vlaamse bedrijven anderzijds. Er is ook een rol weggelegd voor de professoren en onderzoekers van Kulak. Kulak investeert om de samenwerking tussen de eigen onderzoeksploegen en de ondernemingen te versterken en uit te diepen. Meer dan in het verleden willen we bij de aanstelling van nieuwe professoren de noden en kansen van de regio koppelen aan de noden van de onderwijsinvulling. Dankzij de eerste resultaten van de prille West-Vlaamse samenwerking en projectfinanciering zijn de eerste Kulak-valorisatiecoördinatoren aan het werk om de samenwerking met bedrijven en kennisinstellingen te faciliteren. Als interface tussen Kulak en de bedrijfswereld hebben zij een dubbele opdracht: het onderzoek van Kulak (en in het verlengde van de K.U.Leuven) te ontsluiten naar de West-Vlaamse bedrijven en kennisinstellingen en de onderzoekers van Kulak te ondersteunen in de valorisatie van hun onderzoeksresultaten. Zij worden hierin geruggensteund door het succesvolle Leuven Research & Development, de dienst voor kennis- en technologietransfer van de Associatie K.U.Leuven. En hiermee komt ook een antenne van Leuven Research & Development, dat tevens de draaischijf is van de uitbouw van het Leuvense innovatiemodel, in het vizier.

Viade dienst Permanente Vorming helpt ook Kulak mee aan extra opleiding en kennisoverdracht aan medewerkers van bedrijven. PAV-stuurgroepen, met vertegenwoordigers van de profit en non-profit sector en professoren van Kulak, helpen het aanbod op het juiste traject te houden ten behoeve van bedrijven.

VERBREIDING VAN HET ONDERWIJS EN EEN INTERNATIONALE ERVARING

De studenten krijgen tevens de kans om een keuze te maken tussen een verdieping van hun studies en een verbreding van hun lessenspakket. Dit laatste wordt gerealiseerd door de studenten de mogelijkheid te geven lessen te volgen in de andere wetenschapsdisciplines op Kulak. Door het doordacht samenstellen van een module met vakken van een andere faculteit, leren de studenten hun eigen discipline in een ruimere context te plaatsen en worden ze vertrouwd met het werken met andere methodes. Door modules met vakken uit de economische wetenschappen krijgen bijvoorbeeld de studenten van de exacte wetenschappen voeling met het bedrijfsleven en wordt ook gepoogd de ondernemerszin van de studenten aan te wakkeren. Dit klimaat wordt nog versterkt door de duidelijke aanwezigheid van de valorisatiecoördinatoren, de nauwere samenwerking met Leuven Research & Development en de beleids optie van Kulak om ook de professoren te motiveren tot meer samenwerking met de regionale bedrijven.

Academisch onderzoek betekent in essentie ook internationaal onderzoek. De wereldwijde samenwerkingsverbanden en -relaties van de onderzoeksploegen van Kulak vertalen zich ook in een toename van buitenlandse projectmedewerkers en doctorandi. De ontwikkeling van de kenniseconomie in West-Vlaanderen krijgt hierdoor ook meer en meer een internationale dimensie. Maar, in een globaliserende wereld, verwachten evenzeer de bedrijven dat hun werknemers op een internationaal niveau kunnen functioneren.

Kulak speelt in op dit nieuwe onderwijsconcept door ook elke bachelorstudent met een minimale internationale ervaring te confronteren. Een les van een buitenlandse professor aan Kulak is het minste. Nu reeds zijn er geslaagde voorbeelden van deze initiatieven zoals

de professoren uit de Sorbonne of de London School of Economics die aan de Kortrijkse rechtenfaculteit komen doceren. Maar waarom geen semester studeren in bijvoorbeeld Lille, Leiden, London, En voor de durvers waarom geen stage op die plaatsen? Of de mogelijkheden van bidingering met een Waalse instelling verder benutten? Kulak bouwt een netwerk uit met enkele partneruniversiteiten om korte of lange uitwisselingen voor studenten op het vlak van onderwijs en onderzoek mogelijk te maken. De duurzame relaties moeten eveneens toelaten om ook onderzoekers en onderzoeksexpertises naar de West-Vlaamse regio te brengen. Dertig procent van de Kulak-studenten handelsingenieur of toegepaste economische wetenschappen maken nu een ommetje naar topscholen in het buitenland vooraleer hun bachelor in Leuven af te sluiten.

DE VALORISATIEKETEN

Er is heel wat te doen omtrent de verschillende vormen van onderzoek, zij het gericht, theoretisch, of welke andere mogelijke vorm dan ook. Het is zeker niet de bedoeling hier meer gedetailleerd op in te gaan. Het is echter duidelijk dat het volume theoretischer werk dat niet noodzakelijk op een bepaalde toepassing gericht is, aan een universitaire campus omvangrijker is dan bij een hogeschool. Dit moet ook zo blijven.

Voor de verschillende clusters, die in het Provinciaal Pact gedefinieerd zijn, kan elke instelling, zelfs elke onderzoeksgroep of onderzoeker, een specifieke rol opnemen in de valorisatieketen, hetzij op het niveau van de kenniscreatie, de innovatie of de valorisatie. Geen van deze schakels, in een specifiek domein, kan voor één enkele instelling worden voorbehouden. Voor alle onderzoeksdomeinen is het belangrijk de expertise, knowhow en meerwaarde van de andere onderzoekers te kennen om tot een synergetische ontplooiing van de kenniseconomie in West-Vlaanderen te komen.

Het opnemen van de opleidingen industrieel ingenieur als geacademiseerde opleiding in de universiteit is dan ook een belangrijke stap voorwaarts en biedt kansen voor het West-Vlaamse verhaal dat we schrijven. We kijken dan ook uit naar een boeiende samenwerking en interactie tussen onze studenten ingenieur en exacte wetenschappen en studenten industriële wetenschappen in het hierboven geschetste perspectief. Ook mag en kan er meer interactie zijn tussen onderzoekers van alle slag. Waar nuttig dienen we manieren te vinden om interessante vragen of typeproblemen die uit een LED-werking naar voren komen, hun weg te laten vinden naar andere onderzoeksgroepen. Alle competenties dienen immers gebundeld te worden om de nodige kritische massa te vinden rond duidelijk omschreven thema's.

TRIPLE HELIX

Het is duidelijk dat er in onze regio heel wat potentie tot innovatie en kennisgedreven ontwikkeling aanwezig is. De inspanningen van alle spelers zullen echter maar benut worden indien er gerichte regionale samenwerking is tussen alle overheden, kennisinstellingen en het bedrijfsleven. West-Vlaanderen kan niet langer economische kansen missen door het ontbreken van een gezamenlijke visie, door versnippering van inzet van middelen of door een mismatch tussen vraag en aanbod van kennisinstellingen en bedrijven.

Onderzoekers en ondernemers moeten elkaar vaker ontmoeten en samenwerken in concrete projecten. Open innovatie waarbij bedrijven en universiteiten hun labs opengooien en zo samen de concurrentie aangaan is een must. Deze ontmoetingen mogen niet aan

het toeval overgelaten worden. Ideeën rond toekomstige kansen moeten samengelegd worden in clusters. Ten slotte kan de overheid helpen met regels en beleid om de clusters te faciliteren in haar doelstellingen.

De maandelijkse ontmoetingen van de West-Vlaamse politieke overheid, de onderwijs- en onderzoeksinstituten, en de vertegenwoordigers van de bedrijfswereld onder leiding van de gouverneur bieden dan ook een unieke kans om deze triple helixfilosofie uit te bouwen in onze regio.

K.U.Leuven Kulak is klaar om gezamenlijke strategieën af te spreken en knelpunten aan te pakken. In een dergelijke open en gerichte triple helix-omgeving kan Kulak haar spilrol tussen de regio en de K.U.Leuven efficiënt uitspelen.



WEST-VLAANDEREN ALS KENNISREGIO: DE INVLOED VAN DE FINANCIERING VAN HET HOGER ONDERWIJS EN HET WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

Piet De Leersnyder, Algemeen Directeur KHBO

STAND VAN ZAKEN

Toen in 2008 in West-Vlaanderen het debat opstartte over de toekomst van het hoger onderwijs in de regio bleek het al snel over veel meer te gaan dan louter over het aanbod van opleidingen. Een grondig vooronderzoek door WES¹ leidde immers tot een aantal bredere vaststellingen en conclusies die het debat tot op vandaag in een ruimer perspectief hebben geplaatst.

Bij wijze van herinnering:

- West-Vlaanderen trekt, met uitzondering van de unieke studierichtingen, weinig of geen hogeronderwijsstudenten aan vanuit andere regio's in Vlaanderen;
- de studieparticipatie van West-Vlamingen in het hoger onderwijs is goed voor wat de professioneel gerichte bacheloropleidingen betreft maar is ondermaats voor de academische opleidingen;
- West-Vlaanderen heeft een negatief migratiesaldo wat betekent dat veel jongeren die onze provincie verlaten om elders te gaan studeren, na hun afstuderen niet meer terugkeren;
- West-Vlaanderen heeft een eerder beperkt aanbod van opleidingen in het hoger onderwijs en dat geldt a fortiori voor de academische opleidingen;
- West-Vlaanderen is absoluut onderbedeeld voor wat onderzoeksmiddelen betreft en dat heeft veel te maken met het onderwijsaanbod: het eerder bescheiden aanbod van academische opleidingen zorgt ervoor dat er in de basisfinanciering van de betrokken onderwijsinstellingen weinig middelen voor onderzoek beschikbaar zijn.

De combinatie van bovenstaande factoren zorgt er in elk geval voor dat de overgang van een industriële economie naar een kenniseconomie in West-Vlaanderen trager verloopt dan in de rest van Vlaanderen en dat kunnen we als regio uiteraard niet zomaar accepteren.

Dat de regionale sociaaleconomische partners deze conclusie mee hebben onderschreven en eveneens van mening waren dat er dringend actie moest worden ondernomen, is een belangrijk gegeven in het (politieke) debat. Het analytische kader en de brede discussie die daarbij aansluit, overstijgen op die manier de traditionele benadering om te remediëren door een loutere uitbreiding van onderwijsbevoegdheden in de betrokken hogeronderwijsinstellingen. Het debat concentreert zich op een innovatieve benadering en specifiek op de zoektocht naar hefboomen voor een kennisgedreven ontwikkeling van de regio. Het feit dat de onderwijsinstellingen samen met de regionale sociaaleconomische partners de kennisclusters hebben gedefinieerd waarop West-Vlaanderen wil inzetten, heeft het politieke gewicht van het dossier versterkt.

¹ Zie o.a.: Van Looveren M., West-Vlaanderen studeert in: West-Vlaanderen Werkt, 2, 2008, pp.14-17; Van Looveren M., Exclusieve opleidingen scoren in West-Vlaanderen, Analyse van het aanbod en de aantrekkingskracht van het West-Vlaamse hoger onderwijs, in: West-Vlaanderen Werkt, 2, 2008, pp. 10-13; Voor een kennisgedreven toekomst van West-Vlaanderen: Visie op de uitbouw van het hoger onderwijs en onderzoek in de provincie, Concepten voor een plan op middellange termijn.

Maar zoals steeds draait alles rond middelen of het tekort daaraan en rond de discussie over hoe die middelen, indien beschikbaar, moeten worden ingezet. Over die laatste kwestie groeide in West-Vlaanderen vrij snel een consensus. Eens de kennisclusters waren vastgelegd, was er tussen de partners overeenstemming over het feit dat:

- er moet worden ingezet op het stimuleren en het ondersteunen van wetenschappelijk en toegepast wetenschappelijk onderzoek binnen de gedefinieerde kennisclusters;
- ook laagdrempelige kennisvalorisatie moet worden gestimuleerd en ondersteund;
- het onderwijs dat aansluit bij de gekozen thema's/clusters moet worden gestimuleerd en ondersteund;
- en dat het hoger onderwijs en het volgen van hoger onderwijs in West-Vlaanderen moet worden gepromoot.

Over bovenstaande analyse is op vandaag weinig of geen discussie meer: noch in kringen van de Vlaamse regering, noch binnen de grenzen van onze eigen provincie. Maar, zoals steeds, 'koken kost geld' en de huidige economische conjunctuur zorgt ervoor dat de beschikbare middelen schaars zijn. Bovendien staan de mechanismen die de fondsen verdelen haaks op de West-Vlaamse situatie en daardoor dreigt het probleem onoplosbaar te worden.

Nochtans, zowel Vlaamse als Europese economische beleidsstrategieën zijn erop gericht dat ook deze regio zich tot een kennisintensieve economie kan ontwikkelen. Iedereen heeft de mond vol over de 'kenniseconomie'. Het blijft evenwel een vrij abstract begrip en het zou ons ook te ver leiden om in deze context het begrip in al zijn dimensies te gaan analyseren. Eenvoudig gesteld komt het erop neer dat een significant deel van de economische groei in de samenleving voortkomt uit kennis en dat de productiefactor kennis een steeds belangrijkere plaats gaat innemen ten opzichte van de klassieke productiefactoren: arbeid, natuur en kapitaal. Door het toepassen van kennis wordt innovatie mogelijk en op zijn beurt leidt dit dan weer tot de ontwikkeling van nieuwe goederen en diensten en dat zorgt voor economische groei.

In een interview met het weekblad Trends stelt de Leuvense innovatiespecialist prof. Koenraad Debackere het heel duidelijk: zonder onderzoek geen ondernemerschap. Zonder ondernemerschap, geen innovatie. Zonder innovatie weinig toekomst voor Vlaanderen.²

Als het dus fout gaat met de productiefactor kennis gaat het ook fout met de economische groei. Het West-Vlaamse rapport uit 2008 toont aan dat het in onze regio precies op dat punt fout dreigt te lopen. Als we een achterstand oplopen inzake de 'productie van kennis', dan vertaalt zich dat op het vlak van creativiteit. Mogelijkheden inzake opleiding en vorming, de link met het wetenschappelijk onderzoek en de bedrijfseconomische spin-offs van deze activiteiten creëren de noodzakelijke hefboomen voor het sociaaleconomisch succes van een regio en voor de welvaart van zijn inwoners.

FINANCIERING VAN HET HOGER ONDERWIJS

De decreetgever geeft aan het hoger onderwijs in Vlaanderen een duidelijke drieledige opdracht: onderwijs, onderzoek en dienstverlening (maatschappelijk en wetenschappelijk). De financiering van deze activiteiten is echter sterk historisch gekleurd en hangt samen met de vroegere taakverdeling binnen het hoger onderwijs. Waar het gaat om onderzoek

² GOOVAERTS, A. en DESMET, L. (2010), Overall in het Avondland staat O&O onder druk. In: *Trends*, 9 december, 28-34.

situëren de mogelijkheden, zowel in termen van basisfinanciering als inzake de opgebouwde ervaring om bijkomende middelen te verwerven via de onderzoeksfondsen, zich voornamelijk in de universitaire context. Hogescholen en vooral hogescholen met professionele bacheloropleidingen zijn traditioneel sterk gericht op het onderwijs en veel minder op onderzoek en dienstverlening.

Halfweg de jaren negentig van de vorige eeuw, bij de vorige herstructurering van het hoger onderwijs, kregen de hogescholen en dus ook de hogescholen met professionele opleidingen er als basisopdracht 'onderzoek' en 'dienstverlening' bij. De middelen om die opdrachten op te nemen en uit te bouwen zijn echter nooit gevolgd en zodoende zijn de meeste hogescholen in dat perspectief blijven steken op het niveau van de ambitie, maar in de feiten is de ontwikkeling van onderzoek en dienstverlening juist door het gebrek aan middelen nooit echt van de grond gekomen.

De laatste jaren zijn door de Vlaamse overheid echter inspanningen gedaan om aan deze anomalie te verhelpen en zelfs om in tijden van schaarste de inspanningen op dat vlak wat op te drijven. Alles bij mekaar blijven die inspanningen echter 'te weinig en te laat'.

WAT BETEKENT DAT NU VOOR DE WEST-VLAAMSE SITUATIE?

Wat het onderwijsaanbod betreft is de situatie vrij duidelijk, zelfs zonder uitgesponnen analyses. De afwezigheid van een volwaardige universiteit en bijgevolg de ondervetegenwoordiging van universitaire opleidingen in West-Vlaanderen (enkel aanwezig in Kulak als campus van de K.U.Leuven en dan nog in een onvolledige opleidingscyclus) blijft er tot op vandaag voor zorgen dat de basisfinanciering van het fundamenteel wetenschappelijk onderzoek in deze regio achterop hinkt.

De in West-Vlaanderen aanwezige academiserende opleidingen in de hogescholen (in hoofdzaak de opleidingen industrieel ingenieur van de KHBO en de Hogeschool West-Vlaanderen) bevonden zich tot voor kort in een ander financieringstraject, met name dat van de hogescholen, waardoor zij niet werden opgenomen in de eerste geldstroom inzake onderzoek. Het academiseringstraject waardoor deze opleidingen vanaf 2013-2014 volwaardig deel zullen uitmaken van de universiteit, i.c. van de Universiteit Gent en van de Katholieke Universiteit Leuven, zorgt parallel voor een financiële inhaaloperatie maar, gespreid in de tijd en nog steeds onvoldoende om de kloof te dichten met de klassieke universitaire opleidingen en de wijze waarop zij worden gefinancierd.

Voor wat de professioneel gerichte opleidingen betreft is de toestand vrij duidelijk. In het regionale aanbod van hoger onderwijs vormen zij de absolute hoofdmoot, zowel inzake de kwantiteit van studierichtingen, het onderwijsaanbod dus, als inzake het aantal studenten dat kiest voor dit type van opleidingen. De quasi afwezigheid van middelen om de tweede en de derde opdracht van het hoger onderwijs op te nemen, met name onderzoek en dienstverlening, maakt het plaatje compleet maar absoluut niet rooskleurig.

Naast de financiering van het hoger onderwijs zijn er natuurlijk ook de strikte en steeds strikter wordende regels inzake de programmatie van nieuwe studierichtingen. Begrijpelijk, dat wel. Maar toch dreigt, zeker in een regio die al niet overbedeeld is op dat vlak, een te strak keurslijf inzake het kunnen inspelen op regionale sociaaleconomische behoeften, de toestand minstens te bevriezen, en in bepaalde gevallen zelfs te verslechteren.

De inspanningen die door Kulak en door de betrokken hogescholen worden geleverd om ondanks die strakke regelgeving inzake het aanbod van nieuwe studierichtingen en ondanks het gebrek aan middelen voor onderzoek in de basisfinanciering toch initiatieven op te starten, hebben in de voorbije jaren aantoonbare resultaten opgeleverd. Maar in essentie blijken die resultaten te weinig structureel om de motor van de zogenaamde kenniseconomie en van de 'kennisgedreven ontwikkeling' op gang te krijgen en te houden en zodoende voor blijvende effecten te zorgen inzake sociaaleconomische ontwikkeling in de regio.

EN NU?

Dat, gegeven de bovenstaande analyse, de terbeschikkingstelling van bijkomende middelen noodzakelijk is om een achterstand weg te werken, hoeft geen betoog. Als West-Vlaanderen de ambitie wil waarmaken om op middellange termijn te evolueren naar een kennisregio, daarbij ondersteund door het hoger onderwijs, zal er moeten geïnvesteerd worden.

Echter, enkel staan roepen langs de kant in tijden van absolute schaarste waar elke maatschappelijke sector en elke regio argumenten zoekt en ontwikkelt om bijkomende middelen naar zich toe te halen, lijkt weinig efficiënt en ook weinig intelligent en dreigt daardoor niet succesvol te worden. De strategie om die middelen binnen te halen moet weloverwogen zijn en dient zich minstens in te schrijven in een ruimere Vlaamse en zelfs Europese retoriek en logica omtrent het inzetten van middelen voor (regionale) economische ontwikkeling.

In de debatten over de financiering van het hoger onderwijs komt men gaandeweg tot het besef dat het huidige financieringssysteem en dus de mechanismen voor de verdeling van de middelen, in een aantal gevallen haaks staan op de doelstellingen die decretaal worden opgelegd aan de hogeronderwijsinstellingen.

Een benadering waarbij het verhogen van de efficiëntie en de kwaliteit van het hoger onderwijs gerealiseerd wordt door de ontwikkeling van gezamenlijke opleidingen, door minder nieuwe opleidingen te organiseren en door meer de bestaande opleidingen te vernieuwen en te innoveren, is in dit verband een interessant denkspoor. Ook wordt er gaandeweg meer gepleit om instellingen zichzelf sterker te laten profileren en via de differentiëring van het hoger onderwijs beter te laten beantwoorden aan zowel de behoeften van de studenten als aan de behoeften van de kennissamenleving. Een discussie over de performantie van het hoger onderwijs in termen van efficiëntie, effectiviteit en impact zal, samen met het rekenschap geven over wat men doet en wat men heeft bereikt, onvermijdelijk volgen.³

De vraag naar de relatie tussen onderwijs en economie is niet nieuw. Maar in tijden van schaarste en geconfronteerd met het zogenaamde kennistijdperk moeten de bestaande praktijk en de rol die het hoger onderwijs tot nu toe heeft gespeeld, worden herzien of ten minste worden geëxpliciteerd voor alle takken van het hoger onderwijs.

Voor de academische opleidingen is die nieuwe rol sinds enige tijd heel duidelijk geworden. Academische instellingen en opleidingen worden tegenwoordig gezien als plaatsen waar economisch waardevolle kennis wordt gegeneerd en niet langer als plaatsen waar kennis louter wordt overgedragen⁴.

³ VERCRUYSSSE, N. (2010), De financiering van het hoger onderwijs, in: Tijdschrift voor Hoger Onderwijs en Management, 3, 24-27.

⁴ SPENDER, J.C. (2008), Kennisstromen tussen universiteit en bedrijfsleven, in: Tijdschrift voor Hoger Onderwijs, 26, 3, 139-152.

Als we deze uitgangspunten vertalen naar de West-Vlaamse situatie dan wordt de eerder geschetste probleemsituatie alleen maar bevestigd. De afwezigheid van een breder uitgesponnen aanbod van volwaardige academische opleidingen in combinatie met de eerder beschreven financieringsmechanismen gerelateerd aan de uitbouw van wetenschappelijk onderzoek, zorgt voor een probleem.

Daarnaast is er een breed aanbod van professionele opleidingen met een uitgesproken ambitie inzake maatschappelijke dienstverlening en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek, maar eveneens met weinig of geen middelen en zonder een volwaardig onderzoeksgefinancierd academisch netwerk om deels op terug te vallen of om intensief mee samen te werken.

West-Vlaanderen heeft in elk geval argumenten om aan de Vlaamse overheid een ernstige financiële inspanning te vragen om minstens het proces van kennisgedreven economische ontwikkeling op gang te brengen. In tegenstelling tot andere regio's in Vlaanderen heeft onze regio tot op vandaag niet de kans gekregen om op dat punt uit de startblokken te komen. De combinatie van een eerder schaars en op bepaalde punten eenzijdig aanbod van hoger onderwijs en de ermee samenhangende financieringsmechanismen die aan de basis liggen voor de ontwikkeling van wetenschappelijk onderzoek hebben dit tot op vandaag verhinderd. De ambitie is er wel, de bedrijfswereld is vragende partij, maar een echte 'take off' blijft uit.

West-Vlaanderen, in al zijn geledingen, zal er bij de bevoegde Vlaamse overheid eensluidend moeten blijven op aandringen de nodige middelen ter beschikking te stellen om zodoende aan onze regio de mogelijkheid te geven om structureel aan te sluiten bij de andere Vlaamse regio's die in vergelijkbare omstandigheden in het verleden die mogelijkheid wel hebben gekregen.

Dat daar vanuit West-Vlaanderen ook iets tegenover zal moeten gesteld worden lijkt evident. In tijden van schaarste is a fortiori een versnippering van middelen uit den boze. In die zin zullen de betrokken instellingen voor hoger onderwijs hun al even traditionele als ongezonde onderlinge concurrentiestrijd opzij moeten schuiven om op een gecoördineerde wijze, daarbij financieel ondersteund door de Vlaamse en de West-Vlaamse overheid en in nauwe samenspraak met het bedrijfsleven, de hand aan de ploeg te slaan. Het overlegplatform dat onder de leiding van de provinciegouverneur en de voorzitter van de West-Vlaamse provincieraad is tot stand gekomen en de positieve sfeer waarin er wordt gewerkt, illustreren dat dit perfect mogelijk is. Nu moeten enkel nog de financiële middelen volgen.



LED'S (LAAGDREMPELIGE EXPERTISE- EN DIENSTVERLENINGS-CENTRA): BELANG VAN MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING VOOR REGIONALE BEDRIJVEN EN INSTELLINGEN

Eric Halsberghe, Algemeen Directeur KATHO

DE GEBOORTE VAN DE LED'S

In 2003-2005 werd in West-Vlaanderen een studie uitgevoerd naar de valorisatiegraad van eindwerken. Daaruit bleek dat bij KMO's en bij kleine non-profit organisaties maar liefst 78% van de afstudeerwerken valoriseerbaar was, maar dat slechts 12,5% effectief aanleiding gaf tot valorisatie. Bovendien bleek dat bijna 60% van de afstudeerwerken ook geheel of gedeeltelijk bruikbaar was of transfereerbaar was naar bedrijven of organisaties uit dezelfde sector, maar ook deze optie werd in de praktijk te weinig benut.

Hoewel hogescholen en hun professionele bacheloropleidingen dus meteen toepasbare kennis en expertise aanreiken en zo een belangrijke, laagdrempelige opstap naar innovatie kunnen vormen voor kleine ondernemingen en non-profit organisaties, wordt dit cruciale potentieel door deze doelgroepen nog te weinig erkend en aangewend. Uit een eerste analyse van de oorzaken van de beperkte valorisatie bleek onder meer dat een extra inbreng vanuit de hogescholen na beëindiging van het afstudeerwerk de valorisatiegraad gevoelig kon opdrijven¹.

Om de drempels die een verregaande samenwerking tussen hogeschool en werkveld in de weg staan, nog beter in kaart te brengen, zetten de 3 West-Vlaamse hogescholen Howest, KATHO en KHBO in 2006 een VIS-samenwerkingsproject op "Kennisvalorisatie als opstap naar innovatie" (IWT 60305). Uit dit project kwamen volgende knelpunten naar voren²:

- grotere ondernemingen beschikken over voldoende competenties en middelen om kennis in huis te halen en te behouden. Bij KMO's die vaak niet beschikken over een R&D-afdeling is dat veel minder het geval. Zij hebben extra nood aan samenwerking met kennisactoren zoals de hogescholen, anders blijven zij verstoken van de voor hen net zo noodzakelijke creatieve probleemoplossingen en innovatieve impulsen;
- ook de not-for-profit organisaties hebben extra nood aan de kennis en de expertise van de hogescholen, niet alleen binnen hun eigen werkveld, maar ook op het vlak van bijvoorbeeld informatietechnologie, elektronica en productontwerpen;
- ondanks die nood vinden KMO's en andere kleine organisaties nog te weinig de weg naar de hogescholen. De drempel blijkt nog vaak te hoog. De structuur van de hogescholen is voor externen weinig transparant en de timing van de afstudeerwerken strookt niet altijd met de meer directe behoeften van het werkveld;
- de hogescholen beschikken niet over de nodige middelen om structureel vorm te geven aan de grote vraag en de nog grotere mogelijkheden van kennisvalorisatie door praktijkgericht onderzoek en dienstverlening;
- er is ook een duidelijke nood aan een multidisciplinaire aanpak. In de praktijk wordt deze meestal nog niet gerealiseerd. Ook hiervoor kunnen de hogescholen binnen de beschikbare financiering onvoldoende middelen vrijmaken.

¹ Kennisvalorisatie als opstap naar innovatie bij KMO's en kleine non-profit organisaties, vzw Kortrijks Ondernemerscentrum, 2006, conclusies, p. 38.

² LED, Laagdrempelige Expertise- en Dienstverleningscentra, LED's 2008-2010, eindrapport Kortrijks Ondernemerscentrum, 2010, p. 1-2.

DE CONCRETE INVULLING

Voor veel bedrijven en organisaties is de drempel naar innovatie nog altijd te hoog ondanks de vele overheidsmaatregelen en beschikbare instrumenten. Hogescholen, en in het bijzonder professionele bachelors, met hun praktijkgerichte werking, zijn de aangewezen partners om de zo noodzakelijke opstap naar innovatie bij kleinere bedrijven en organisaties te faciliteren. Toch blijft een groot potentieel onbenut binnen de bestudeerde context. Met de inzet van relatief beperkte middelen kan hieraan voor een belangrijk deel verholpen worden. Dit werd geconcretiseerd in het zogenaamde LED-project³. Rekening houdend met de bovenstaande knelpunten stelden de initiatiefnemers de volgende specifieke doelstellingen voorop⁴:

- Valorisatie en innovatie

Via een complementair en multidisciplinair netwerk van LED's worden de aanwezige kennis en expertise van de hogescholen gevaloriseerd binnen regionale kleine ondernemingen en organisaties. Deze doelgroepen worden via de LED's op een laagdrempelige en snelle manier geholpen bij het vinden van creatieve oplossingen en worden eventueel ondersteund in hun verdere traject naar optimalisatie en innovatie.

- Maatschappelijk relevant aanbod

De hogescholen worden daardoor nog sterker ingebed in de realiteit van het regionale werkveld. Het opleidingsaanbod kan beter inspelen op de actuele noden en de dienstverlening naar het werkveld wordt performanter.

- Efficiënte en structurele organisatie

Door samenwerking en door de complementaire uitbouw van de LED's worden de middelen van de hogescholen efficiënter ingezet en wordt structureel vorm gegeven aan een permanente valorisatie van kennis en expertise.

Per LED worden middelen voorzien om een 0.50 VTE (voltijdse eenheid) in de hogescholen vrij te maken van andere opdrachten en in te zetten voor concrete, kortlopende vormen van dienstverlening aan kleine bedrijven en organisaties. Deze dienstverlening kan verschillende concrete vormen aannemen zoals probleemanalyse en probleemoplossing, opleiding, natrajecten, experimenten - proefopstellingen - metingen, doorverwijzing, advies, voorstudie, begeleiding van subsidiedossiers, ... De dienstverlening gebeurt gratis of tegen zeer laagdrempelige voorwaarden.

DE STAND VAN ZAKEN

Midden 2011 zijn de volgende LED's operationeel:

- LED Watertechnologie H2O (Howest);
- LED Voeding (KATHO);
- LED Netwerkeconomie (Howest);
- LED Logistieke innovatie en kenniscirculatie (KATHO);
- LED Netwerken in voertuigen (KATHO);
- LED Kunststoffentechnologie (KHBO);
- LED Mechatronica (KHBO);

³ Het LED-project werd door de Provincie West-Vlaanderen ingediend binnen het EFRO Doelstelling 2-programma (prioriteit 1 - innovatie & kenniseconomie). Copromotoren waren Howest, KATHO en KHBO en het Kortrijkse Ondernemerscentrum. Het project ging van start op 1 oktober 2008 voor een periode van 2 jaar met steun van Europa (EFRO), het Vlaamse Gewest (Hermes-Agentschap Ondernemen) en de Provincie West-Vlaanderen.

⁴ LED, Laagdrempelige Expertise- en Dienstverleningscentra, LED's 2008-2010, eindrapport Kortrijks Ondernemerscentrum, 2010, p. 3-4.

- LED HRM Human Resources Management (KATHO);
- LED Strategische communicatie (Howest);
- LED Sociale economie (KATHO en Howest);
- LED Ouderenzorg en sociale voorzieningen (KHBO);
- LED E-cultuur (KHBO);
- LED Productontwikkeling (Howest);
- LED Wellness en zorg (KATHO);
- LED Wellness en lifestyle (Howest).

Er wordt verder nog gezocht naar middelen voor 3 bijkomende LED's rond duurzaam bouwen & renoveren, eco-technologie en energie.

In de eerste twee jaar werden meer dan een 400-tal samenwerkingsverbanden afgewerkt voor een 350-tal bedrijven en organisaties, ongeveer 50% kleine en micro-ondernemingen en ongeveer 30% not-for-profit en social profit organisaties. 80% van de bedrijven en organisaties die samenwerken met de LED's is gevestigd in West-Vlaanderen. Naar soort dienstverlening blijken, naast probleemoplossing, vooral probleemanalyses, voorstudies en advies hoog te scoren. In ongeveer 30% van de gevallen werden ook studenten betrokken via stages, projecten, afstudeerwerken. De tevredenheid was hoog, in ruim 80% van de gevallen werd het advies of de aangereikte oplossing ook daadwerkelijk op korte termijn geïmplementeerd. Bovendien blijven kleine bedrijven en organisaties na hun eerste kennismaking met de hogescholen via de LED's, de contacten nadien vaak onderhouden en worden de hogescholen, met hun praktijkgerichte benadering en objectieve visie op het werkveld, als een uiterst valabele raadgever beschouwd bij hun veranderingsprocessen. Na een eerste inhoudelijke evaluatie van de LED-werking werd een aantal aspecten bijgestuurd:

- versterking van het multidisciplinaire karakter van de dienstverlening op basis van een communicatieplatform over de LED's en de hogescholen heen;
- meer aandacht voor het intakegesprek in functie van een juiste probleemdefinitie en probleemaanpak;
- verbreding van betrokkenheid van medewerkers binnen de hogescholen;
- intensivering en personifiëring van de communicatiecampagne bij de doelgroep.

Het concept heeft in ieder geval zijn nut en zijn sterkte bewezen. De heel concrete dienstverlening tegen zeer laagdrempelige voorwaarden speelt in op de behoeften van kleine ondernemingen en instellingen en helpt hen de innovatiedrempel te overschrijden.

UITDAGINGEN VOOR DE TOEKOMST

- Succes op basis van samenwerking

Samenwerking is een sleutelement. De samenwerking dient zich te situeren op diverse vlakken: complementaire samenwerking over de hogescholen en de associaties heen, een gezamenlijke promotiecampagne, samenwerking met andere actoren zoals het Innovatiecentrum van West-Vlaanderen, UNIZO en Voka, enz. Het is bovendien ook wenselijk de samenwerking uit te breiden tot Noord-Frankrijk en Wallonië. De coördinatie door het Ondernemerscentrum Kortrijk is eveneens onontbeerlijk gebleken voor het succes van het project.

- Multidisciplinair ondersteunen

Het multidisciplinair samenwerken over de LED's heen kan nog versterkt worden.

- Disseminatie van het LED-concept

Het LED-concept werd reeds gepresenteerd aan de andere kennisinstellingen in Vlaanderen. Dit seminarie kende een groot succes. Vanuit de overheid is er eveneens belangstelling om het concept ook in andere provincies mogelijk te maken⁵.

- Structurele inbedding

Het initiële project kon verlengd worden op basis van een EFRO-dossier dat loopt tot eind 2012. Het is van het allergrootste belang om ondertussen een structurele oplossing te vinden. Het grote knelpunt is immers het gebrek aan structurele omkadering in de hogescholen voor dit soort dienstverlening zoals ook elders in deze publicatie uitgebreid wordt toegelicht. Er is daarvoor immers niets voorzien in de basisfinanciering.

Structurele financiering is wellicht de grootste uitdaging om de continuïteit van dit zeer succesvolle project te verzekeren. De vraag en de mogelijkheden tot het versterken van de kennisgedreven ontwikkeling zijn immers veel groter dan de middelen die daarvoor op heden kunnen ingezet worden. Veel mogelijkheden van kennisvalorisatie blijven liggen. Dit is maatschappelijk een pijnlijk gegeven. Met 0,5 VTE per LED kan men immers geen wonderen verrichten, te veel mogelijkheden tot kennisvalorisatie blijven dan ook nog steeds liggen. De organisatie van de LED's dient daarom niet gezien te worden als een succesvol tijdelijk project, maar als een eerste stap naar meer structurele financiering van de hogescholen ter versterking van de regionale kennisgedreven ontwikkeling.

De vraag is dan hoe die financiering kan gebeuren. We willen hier pleiten voor een gemengde financiering, enerzijds en deels door het Ministerie van Onderwijs en anderzijds door gebruikers van de dienstverlening. De bijdrage van Onderwijs moet een basisfinanciering zijn, een niet projectgebonden structurele financiering dus, die een erkenning inhoudt van de opdracht die hogescholen op het domein van innovatie en kennisvalorisatie kunnen spelen en de hogescholen de noodzakelijke middelen verschaft om hun dienstverlening de nodige continuïteit te geven. De financiering door gebruikers zou uiteraard wel projectgebonden zijn. Maar is dat ook haalbaar? We stellen vast dat bedrijven het lang niet altijd vanzelfsprekend vinden om voor de dienstverlening door hogescholen een vergoeding te betalen. Zij weten nochtans maar al te goed dat koken geld kost. Een mentaliteitswijziging dringt zich op. In de non-profit sectoren stelt zich een specifiek probleem: deze sectoren zijn financieel afhankelijk van overheidssubsidies en hebben doorgaans te beperkte werkingsmiddelen om veel beroep te kunnen doen op extern advies of dienstverlening. De subsidiërende overheden zouden jaarlijks een beperkt bedrag kunnen toewijzen dat non-profit instellingen kunnen besteden aan samenwerking met hogescholen.

Voor te hoge tarieven moeten bedrijven en non-profit organisaties niet vrezen: hogescholen beseffen maar al te goed dat ook zij baat hebben bij betrokkenheid bij innovaties op het terrein. Langs die weg vinden docenten immers uitgelezen bijscholingskansen en grondstof om hun onderwijs praktijkgericht in te vullen.

⁵ Beleidsbrief Economie 2010-2011, Vlaams Parlement, 22 oktober 2010, p. 33.





HET BELANG VAN MASTEROPLEIDINGEN VOOR WEST-VLAANDEREN

Lode De Geyter, Algemeen Directeur Howest

KENNISGEDREVEN GROEI KAN NIET ZONDER RIJKE VOEDINGSBODEM IN EIGEN REGIO

West-Vlaanderen is een grensprovincie en voor haar economisch en industrieel weefsel is dat niet onbelangrijk. In het westen grenst ze aan Frankrijk en de industriële regio van Nord-Pas-de-Calais. Zo vormen Kortrijk, Lille en Tournai samen de Eurometropool. In het noorden grenst ze aan Nederland. De kuststreek ligt in het verlengde van het meer toeristische Zeeland en ontwikkelt een eigen dynamiek. De Vlaamse kusthavens daarentegen zijn polen die mee de economische groei van de regio bepalen.

Meer dan andere provincies echter, wordt West-Vlaanderen gekenmerkt door een grote densiteit van grote en kleinere familiale KMO's in een veelheid van domeinen. Met andere woorden: West-Vlaanderen heeft een traditie van ondernemerschap, creativiteit en innovatie die welvaart en tewerkstelling borgen.

Tijdens de voorbije twee decennia deden zich wereldwijd enkele markante verschuivingen voor. Steeds meer jongeren kregen toegang tot het hoger onderwijs, de wereld werd - in de woorden van Milton Friedman - vlak, en de economie kreeg een globale dimensie. Naast de traditionele industriële en commerciële sectoren, kwam de diensten- en zorgsector als een belangrijke nieuwe speler op de markt.

In 1900 vereiste nauwelijks 17% van de jobs kenniswerkers. Intussen is dat percentage gestegen tot meer dan 60% en het gaat in stijgende lijn. Dankzij de revolutie in de informatica, zijn veel processen in de vlakke wereld niet meer locatiegebonden. In de globale economie zijn zowel de concurrentie als de marktmogelijkheden indrukwekkend.

Dit heeft - uiteraard - ook consequenties voor onze regio.

NAAR EEN NIEUWE SAMENLEVING

In *The Network Society* (1996) beschrijft Manuel Castells de nieuwe mogelijkheden en de gevolgen van de informatietechnologie en het geïntegreerde, flexibele mondiale netwerk. Steden vervagen tot regio's, de grenzen tussen stad en platteland worden flou, beide leveren een gemengd beeld van industrie en recreatie, van wonen en tewerkstelling.

Saskia Sassen wijst in *The Global City, London, New York, Tokio* (2001) dan weer op de impact van een door netwerken georganiseerde economie, waarbij een aantal activiteiten (zowel productie als dienstverlening) zich in (bestaande) industriële zones (blijven) vestigen, terwijl de internationaal georiënteerde financiële activiteiten in grote steden gecentraliseerd worden.

In 2002 haalt Richard Florida meteen de lijst van de bestsellers met *The Rise of the Creative Class* waarin hij het heeft over het belang van *creative cities*, een term die Peter Hall eerder al introduceerde in *Cities in Civilisation* (1998). Florida pleit voor creatieve steden die door kenniscentra bevrucht en geïnspireerd worden. In zijn visie is menselijke creativiteit de motor voor verdere economische groei, nu die niet langer enkel en alleen nog afhangt van betere (en goedkopere) locaties of strakkere productieprocessen. De

consument betaalt niet zozeer voor het materiaal of voor de productiekosten, maar voor de aandacht en de creativiteit die erin gestopt zijn. Technologische vernieuwing staat en valt met creativiteit, innovatie en ondernemingsgeest.

Vermits het technologisch mogelijk is om overal in de wereld op de economie in te pluggen, is het evident dat een regio die zich wil profileren, maar één mogelijkheid heeft: *the war for talent* winnen.

HET BELANG VAN MASTEROPLEIDINGEN

In zijn zeer interessant boek *Out of our minds (2001, 2011)*, heeft Sir Ken Robinson het onder meer over het onderwijs, meer bepaald over hoe het onderwijs voorbereidt op een boeiende toekomst waarin elk individu zich volledig kan ontplooiën.

Hij wijst op het profiel van een “young professional” zoals het door het bedrijfsleven gewenst wordt. Bedrijven, stelt hij vast, wensen werknemers die creatief en ondernemend zijn, daarnaast ook goede communicators zijn, in staat om analytisch en synthetisch te denken, met nieuwe ideeën komen aandragen en ze ook in plannen kunnen omzetten.

Ed Michaels, Helen Handfield-Jones en Beth Axelrod gaan in *The War for Talent (2001)* in op het groeiend belang van getalenteerde medewerkers voor een bedrijf. Zij zien in de eerste plaats een strijd om getalenteerde managers die een meerwaarde bieden. Bij uitbreiding geldt: wie boven zijn *peers* uitsteekt, is geëerd.

Sir Ken Robinson in *Out of our Minds* en Tony Wagner, Harvard professor en onderwijsdeskundige, in *The Global Achievement Gap (2008)*, zijn het eens over de doorslaggevende rol die het (hoger) onderwijs in dit proces speelt.

Voor het industrieel weefsel en de steeds belangrijker wordende diensten- en verzorgingssector, is de aanwezigheid van masteropleidingen in onze regio bijgevolg cruciaal. Zij leveren immers de *young potentials* en de managers van de toekomst af!

Hoewel de KMO's nood hebben aan ontwikkeling en innovatie, sluit hun relatieve kleinschaligheid grote investeringen in O & O-activiteiten uit. De hogescholen en hun associatie-universiteit nemen het voortouw in een integrale ondersteuning om hun activiteiten duurzaam en competitief uit te bouwen.

Voor de masteropleidingen is hier een belangrijke opdracht weggelegd. Zij hebben alle expertise in huis om de KMO's bij te staan in hun onderzoeks- en innovatieprojecten.

De West-Vlaamse masteropleidingen spelen bovendien perfect in op een aantal speerpunten die voor West-Vlaanderen belangrijk zijn zoals: industriële productontwikkeling en industriële design, 3D-technologie en gaming, voeding en gezondheid.

De matching tussen masteropleidingen en het regionale economische weefsel is voor beide werelden een win-winsituatie: de toekomstige masters verwerven ervaring via de bedrijfsstages en de bedrijven krijgen input via onderzoeksprojecten, masterthesissen en doctoraten. De hogescholen stellen hun diensten ter beschikking van het bedrijfsleven, terwijl het bedrijfsleven meegaat in de slipstream van de internationale contacten van de hogescholen.

Voor de bedrijven en voor de regio is het van het grootste belang dat de talenten niet weggeplukt worden door concurrenten in andere regio's. Dit zou zeker het geval zijn, mocht het West-Vlaamse hoger onderwijs geen masteropleidingen meer aanbieden. De braindrain van studenten die in andere regio's gaan studeren en zich daar ook vestigen, is afdoende gedocumenteerd.

Om de oorlog om de talenten te winnen, is het bestaande masteraanbod echter nog onvoldoende! Er moeten nieuwe masteropleidingen gecreëerd worden die inspelen op de behoeften van de veranderende samenleving. De West-Vlaamse hogescholen en hun associatie-universiteit moeten investeren in unieke masters die een aantrekkingspool zijn voor talenten uit heel Vlaanderen. Nog interessanter kan het zijn die unieke masters in het Engels aan te bieden om op die manier in te spelen op de stimuli van het Bolognaproces en de mobiliteit van de moderne student.

Een bijkomende asset wordt gevormd door de docenten en medewerkers van deze opleidingen, die West-Vlaanderen door hun specifieke expertise extra op de kaart zetten. Zij leveren de kritieke massa die nodig is om de innovatieve denkstroom blijvend te activeren.

SOCIALE FACTOREN

Een ander aspect dat we niet uit het oog mogen verliezen en dat mee pleit voor de aanwezigheid van masteropleidingen in onze regio, is de vaststelling dat niet alle getalenteerde jongeren, ondanks studiebeurzen, in een andere regio kunnen of willen studeren.

Elke Vlaamse provincie heeft een ruim aanbod aan masteropleidingen. Alleen West-Vlaanderen biedt een - op dit ogenblik - beperkt aantal masteropleidingen aan. Ook om die reden is het van het grootste belang om dit aanbod, inspeliend op de nieuwe speerpunten, uit te breiden. Elke jongere moet immers zo veel mogelijk de kans krijgen om zijn talenten te ontwikkelen, zonder verplicht te worden om naar een andere regio uit te wijken.

Het spreekt dat we jonge mensen aanmoedigen om de wereld te verkennen. We moeten echter ook beseffen dat niet alle jongeren daar meteen toe in staat zijn. Persoonlijke, financiële of familiale omstandigheden kunnen een beperkende rol spelen en vragen ons begrip. Diversiteit en inclusief onderwijs mogen geen lege omhulsels zijn.

West-Vlaanderen moet elk talent aan boord kunnen houden. Dat een student zich door het ontbreken van het passende studieaanbod op masterniveau niet kan ontplooien, mag zich in onze provincie niet voordoen.

Een evenwichtige regionale verdeling van masteropleidingen is daarom niet alleen democratisch passend, maar ook economisch verantwoord.

SYNERGIE MET DE PROFESSIONELE BACHELORS

De Vlaamse overheid propageert het zalmodel: jonge mensen moeten de kans krijgen om een masterdiploma te behalen na een professionele bachelor.

Hiervoor is het noodzakelijk dat de masteropleidingen in de eigen regio, ja op de eigen campus, aanwezig zijn.

Professionele bachelors hebben een eigen invulling, maar daarnaast is de samenwerking met en de kruisbestuiving door de masteropleidingen van groot inspirerend belang voor beide partijen.

De tijd van hokjesdenken is voorbij. In het bedrijfsleven werken mensen samen in wisselende teams die een grote flexibiliteit en respect voor elkaar vragen. Studenten moeten de positieve effecten hiervan tijdens hun opleiding ervaren.

Ook naar onderzoek toe is de synergie tussen masters en professionele bachelors belangrijk. Het conceptuele, al dan niet fundamenteel wetenschappelijk onderzoek van de masters, stimuleert het valoriserende onderzoek van de bachelors en beide zijn onmisbaar voor het bedrijfsleven en de dienstensector.

CONCLUSIE

Men hoeft geen beursanalist te zijn om te beseffen dat we door economisch moeilijke tijden gaan. Om de West-Vlaamse economie de nodige groeikansen te geven en haar toekomst veilig te stellen, om de West-Vlamingen gegarandeerde kansen op welzijn en welstand te geven, is een nauwe samenwerking tussen onderwijs, overheid en bedrijfsleven van het grootste belang. De driedubbele helix bepaalt de bloei van onze regio, de kansen op tewerkstelling voor onze (jonge) mensen en mede daardoor ook het behoud van een cruciaal kapitaal aan talent.

Alle hebben ze nood aan professionele bachelors, maar vooral - en in synergie daarmee - aan degelijk opgeleide masters die de rijke erfenis van het verleden dankzij hun innovatieve en creatieve energie een nieuw elan geven.





VISIE VAN UNIZO EN VOKA OP DE UITBOUW VAN HET HOGER ONDERWIJS EN ONDERZOEK IN WEST-VLAANDEREN

Hans Maertens, Directeur-generaal Voka West-Vlaanderen

Axel Ronse, Directeur UNIZO Zuid-West-Vlaanderen

Voka - Kamer van Koophandel West-Vlaanderen en UNIZO West-Vlaanderen zijn sinds midden 2011 uitgenodigd op de werkgroep “Hoger Onderwijs in West-Vlaanderen” onder het voorzitterschap van gouverneur Paul Breyne. Aan deze werkgroep nemen alle West-Vlaamse hogescholen, de universiteit Kulak, de associatie Universiteit Gent en de associatie K.U.Leuven deel. Bedoeling is dat alle stakeholders werken aan een strategie voor een kennisgedreven groei in de provincie. Op vraag van de werkgroep Hoger Onderwijs stellen Voka en UNIZO een aantal strategische en noodzakelijke acties voor vanuit het economisch middenveld.

DUBBEL UITGANGSPUNT

- *Hoger opgeleide medewerkers:* het West-Vlaamse bedrijfsleven kampt met een uitgesproken tekort aan hoger opgeleide medewerkers, vooral technische profielen.
- *Vlotte kennisdoorstroming naar het bedrijfsleven:* West-Vlaamse bedrijven zijn op zoek naar directe bruikbare en toepasbare kennis ter ondersteuning en vernieuwing van hun bedrijfsvoering (producten, processen, logistiek, ...).

Voor onze West-Vlaamse bedrijven zijn dit de twee grote uitgangspunten. De voorbije jaren zijn al tal van initiatieven en beslissingen genomen die deze uitgangspunten ondersteunen en de nota “West-Vlaams Fonds voor kennisgedreven groei” brengt een hoopgevende dynamiek op gang om aan deze *tweeledige ambitie* van het bedrijfsleven tegemoet te komen.

CRUCIALE KEUZES OM HOGER OPGELEID PERSONEEL IN WEST-VLAANDEREN AAN TE TREKKEN

Een uitgesproken aanwezig en sterk uitgebalanceerd, vernieuwend en uniek hoger onderwijs is noodzakelijk om het aanwezige en potentiële bedrijfsleven in West-Vlaanderen te bedienen. West-Vlaanderen, de instellingen uit het hoger onderwijs en de diverse partners moeten echter een aantal *cruciale keuzes* maken om bovenstaande ambities waar te maken.

Kies voor een vernieuwend aanbod

Vernieuwing werkt wervend. Een nieuw aanbod kan, zowel in de breedte (cf. industriële productontwikkeling, industrieel ontwerpen, gaming, ...) als in de diepte (cf. specifieke manama's en manaba's) zorgen voor een nieuwe dynamiek in ons hoger onderwijs. Als ondernemende provincie kunnen we vernieuwend zijn door voluit de kaart van het entrepreneurship te trekken en over alle opleidingen heen het ondernemerschap te beklemtonen (leerondernemingen, Vlajo, actie voor starters, Bryo, creatieve starters, ondernemerscoach). Ook internationale uitwisselingen (Erasmus en andere uitwisselingstrajecten) en samenwerkingen met andere hogescholen en universiteiten

(Rijssel, Zhejiang, ...) zijn een sleutel van vernieuwing en kunnen onze regio een sterker profiel bezorgen. Vooral de samenwerking met Noord-Frankrijk kan ons een onmiddellijk voordeel opleveren.

Zet in op een proactief opleidingsbeleid

Er moet een voldoende en divers aanbod zijn aan opleidingen, zowel voor de studenten als voor de bedrijven. Doch moet er kritisch en selectief mee omgegaan worden en moeten opleidingen beantwoorden aan noden van het bedrijfsleven en een reëel perspectief bieden op tewerkstellingskansen.

Overheden, hogescholen en het bedrijfsleven moeten bepalen welke sectoren ze als speerpunten voor de regio op lange termijn definiëren. Het aanbod aan opleidingen dient in deze richting te evolueren. De focus op productontwikkeling- en innovatie, cleantech, agrofood en logistiek gaat zeker de goede richting uit.

Sommige beroepssectoren kampen met een uitgesproken tekort. In andere stellen we een overschot aan gekwalificeerd personeel vast. Zonder te vervallen in een planmatig gestuurde onderwijskeuze moet proactief onderzoek worden verricht naar onder meer tewerkstellingsbehoeften en mogelijke economische evoluties alvorens deze of gene opleiding te organiseren. Ook te weinig bezette opleidingen die op verschillende plaatsen worden aangeboden, dienen gerationaliseerd te worden.

Bied universitaire opleidingen aan

In onze provincie moet een gewaarborgd basisaanbod aan academische bachelors worden voorzien in richtingen zoals economie en rechten. Het organiseren van een derde jaar bachelor aan de Kulak moet een gezamenlijk strijdpunt zijn. Een volwaardige bacheloropleiding is een conditio sine qua non voor de verdere groei van de Kulak. Ook hier moet vernieuwend gewerkt worden rond entrepreneurship en samenwerking met bijvoorbeeld de universiteit van Rijssel. Ook de opleiding industrieel ingenieur moet, zowel op bachelor- als op masterniveau, verankerd zijn in onze regio. Alleen op die manier kunnen onze bedrijven voldoende industrieel ingenieurs aantrekken.

Sterke inbedding van het hoger onderwijs in economisch weefsel

Een sterke inbedding van het hoger onderwijs in het economisch weefsel creëert dynamiek. Dit kan op het vlak van eindwerken, stages, maar ook op bestuurlijk vlak door bedrijfsleiders of ondernemersorganisaties actief te betrekken bij de opmaak en keuzes omtrent het opleidingsaanbod via adviesraden of raden van beheer. Docenten kunnen bedrijfsstages volgen, bedrijfsleiders kunnen worden ingezet als gastlectoren.

Kies voor topkwaliteit

Permanente kwaliteitsbewaking op het vlak van aanbod en onderwijzend personeel is een must. Het aanbieden van topkwaliteit is de strategie die het imago en de wervingskracht van het hoger onderwijs ten goede komt (cf. Vlerick, INSEAD).

Werk aan 2 aantrekkelijke studentensteden

West-Vlaanderen telt 6 locaties waar hoger onderwijs wordt aangeboden (Brugge, Kortrijk, Oostende, Roeselare, Tielt en Torhout). Geen enkele van deze steden heeft het imago van een echte studentenstad waar jongeren van her en der op afkomen om te leven en te studeren. Zonder de provinciale spreiding in vraag te stellen, moeten Brugge en Kortrijk zich op termijn profileren als echte studentensteden met een breed aanbod aan hogere opleidingen, een sociaal weefsel, een bloeiend uitgaansleven en een gevarieerd cultureel aanbod. Door deze profilering kunnen studenten van buiten de provincie of het buitenland makkelijker aangetrokken worden, evenals buitenlandse gastdocenten.

INZETTEN OP BETERE KENNISDOORSTROMING

De slagkracht van het hoger onderwijs in West-Vlaanderen en haar economisch nut kunnen worden versterkt door meer middelen voor onderzoek en ontwikkeling aan West-Vlaanderen toe te wijzen. Bedrijven moeten aangemoedigd worden om meer een beroep te doen op de onderwijswereld. Naast het opleveren van hoger opgeleiden moet het hoger onderwijs ook expertise en kennis aanbieden, niet alleen naar grote bedrijven maar ook naar kmo's. Dit kan door in te zetten op:

- het aanmoedigen van stages en thesen die afgestemd zijn op het bedrijfsleven;
- toegang tot wetenschappelijk onderzoek en hoogtechnologische apparatuur voor bedrijven;
- verdere uitbouw van de LED's en geen afzwakking wanneer de LED's op Vlaams niveau worden uitgerold;
- betere mobiliteit van academisch personeel naar het bedrijfsleven toe;
- toewijzen van specifieke onderzoeksprojecten aan West-Vlaamse hogescholen en universiteit, die bij voorkeur gelinkt zijn aan de speerpuntsectoren die gekozen worden;
- specifieke projectfinanciering in het kader van nieuw industrieel beleid;
- verdere ondersteuning, uitbouw en dynamisering van expertise- en onderzoekscentra zoals VKC, In-Ham, Vlakwa en samenwerking met andere kenniscentra zoals Sirius, Centexbel, IMEC, ...
- het promoten en ondersteunen van spin-offs die ontstaan uit fundamenteel of toegepast wetenschappelijk onderzoek (cf. de creatie van een West-Vlaams IMEC);
- betere samenwerking met het West-Vlaams Innovatiecentrum.

De kennisdoorstroming is evenwel geen eenrichtingsverkeer maar een tweerichtingsverkeer. Er moet een interactie komen tussen de kenniscentra en de bedrijven. Deze moeten aangemoedigd worden om hun kennis maar ook hun interesses en problemen door te geven aan de hogescholen en universiteiten.

SAMENWERKING: DE BASIS VOOR HET WEST-VLAAMS MODEL

De werkgroep Hoger Onderwijs groeit idealiter uit tot een forum dat vanuit vogelperspectief de hierboven beschreven keuzes om tot voldoende hoger opgeleiden en kennisdoorstroming te komen, bijstuurt en bewaakt. Het is duidelijk dat samenwerking tussen de hogescholen, de Kulak en de associaties loont en zelfs een noodzakelijke voorwaarde is wanneer we een regionale strategie voor kennis en groei willen realiseren. Natuurlijk is er concurrentie nodig, maar samenwerking tussen de concullega's is noodzakelijk om voldoende middelen te investeren in het West-Vlaamse hoger onderwijs. Bovenstaande doelstellingen kunnen slechts worden bereikt via een West-Vlaamse aanpak en visie, en moeten gedragen worden door alle stakeholders (onderwijs, overheid en bedrijfsleven).

De associaties die op de dag van vandaag quasi het ganse hoger onderwijs in Vlaanderen omvatten, moeten hun verantwoordelijkheid nemen en voldoende middelen voor opleiding en onderzoek naar onze West-Vlaamse hogescholen en universiteit laten vloeien. West-Vlaanderen moet voor hen meer dan een wingewest aan studenten zijn, maar kaderen in een globale strategie waarbij opleiding en onderzoek over heel Vlaanderen voldoende verspreid en ingebed zijn.

Via projectfinanciering kan een fonds worden opgestart dat middelen engageert om onderwijs en onderzoek in West-Vlaanderen bijkomend te financieren. De middelen uit het fonds dienen specifieke en aanvullende acties te financieren met belang voor de regio. Dit kan echter nooit de reguliere financiering via overheid en associaties vervangen, maar mag uitsluitend supplementair zijn.

ROL VAN HET BEDRIJFSLEVEN

Alle initiatieven die genomen worden om het hoger onderwijs en het onderzoek in onze regio te versterken en die stroken met hierboven aangehaalde uitgangspunten, kunnen rekenen op de volledige steun van Voka en UNIZO.

Beide ondernemersorganisaties engageren zich om hun expertise en netwerk ter beschikking te stellen om deze doelstellingen te realiseren. Daarbij willen ze de ondernemers sensibiliseren dat hoger onderwijs en onderzoek cruciaal zijn om de economische groei en de toekomst van onze bedrijven te vrijwaren. Ondernemers moeten zich meer dan ooit engageren in het (hoger) onderwijs en meer maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen. Voka en UNIZO zullen daaromtrent nieuwe initiatieven nemen.





2012, SLEUTELJAAR IN HET WEST-VLAAMSE HOGERONDERWIJSLANDSCHAP

Jean de Bethune, Voorzitter Provincieraad

De voorbije jaren is er iets fundamenteels veranderd in het West-Vlaams hogeronderwijslandschap.

Niet alleen is het inzicht gegroeid dat er een dringende ‘inhaalbeweging’ aan de orde is, maar ook dat alleen een bundeling van krachten significante resultaten oplevert.

Al dienen in de nabije toekomst verdere acties te worden ondernomen naar het brede publiek (consumentengroepen, gezinsorganisaties, ...), toch bestaat op vandaag reeds een sterk en ruim maatschappelijk draagvlak voor deze provinciale strategie; getuige daarvan de ondertekening in juli 2009 van het ‘Pact voor een kennisgedreven ontwikkeling van West-Vlaanderen’ door ruim 460 **vertegenwoordigers uit zowel het politieke, economische als het maatschappelijke veld.**

Investeren in nieuwe studierichtingen, in toegepast onderzoek en valorisatie van kennis, vormt een volstrekte prioriteit om onze provincie aantrekkelijk, dynamisch en welvarend te houden.

Het succes van heel de operatie is evenwel afhankelijk van een aantal cruciale factoren:

1 Van de houding van de key players Howest, Kulak, KHBO en KATHO, en van de associaties van UGent en K.U.Leuven, meer bepaald van hun bereidheid om, over de grenzen van historische en ideologische aard, samen te werken ten voordele van onze jongeren en onze ondernemingen.

De stuurgroep, opgericht door de gouverneur, in het raam van de actie voor een kennisgedreven ontwikkeling in West-Vlaanderen, is terzake uitgegroeid tot een doeltreffende overlegstructuur.

Belangrijk is dat deze delicate oefening zich niet alleen vertaalt in een permanente ‘open’ overlegstructuur maar ook in een krachtig operationeel programma met dito specialisaties, dat geen afbreuk doet aan de eigenheid van de betrokken instellingen en associaties. De juridische formule van een duurzame joint venture, ontleend aan het pragmatisme van het bedrijfsleven, biedt hier mogelijks de basis voor een evenwichtige en structurele inbedding en een duidelijke win-winsituatie, zowel op korte als op lange termijn.

2 Van de ondersteuning door het bedrijfsleven, meer bepaald van de sociale partners, om de economische relevantie voor de hele actie te duiden en de noodzaak van kennisvalorisatie in alle sectoren en geledingen van het economisch leven te illustreren.

Zonder een bondgenootschap tussen de academische wereld en de toonaangevende economische actoren kan West-Vlaanderen haar rechtmatige aanspraken op Vlaamse en Europese onderzoeksmiddelen onmogelijk waarmaken.

Belangrijk is dat wij ook op dit terrein vernieuwend zijn. De optie om complementair te investeren in toegepast onderzoek in sectoren waarin onze provincie sterk stond en om substantiële middelen te voorzien voor valorisatie

van kennis, ook vanuit onze professionele campussen, blijkt de juiste te zijn. Zelfs op het moeilijke terrein van sterk vernieuwende spin-offs zijn er vandaag reeds perspectieven. De belangstelling van toonaangevende universitaire onderzoekscentra voor deze West-Vlaamse ontwikkelingen sterkt mij in deze overtuiging.

3 Van de creativiteit of beter van de assertiviteit die door alle betrokken actoren aan de dag wordt gelegd om maximaal in te spelen op de florierende project(financierings)markt die we vandaag in Vlaanderen kennen, en dit in een coherent en geïntegreerd perspectief.

Interessante illustraties van deze aanpak vormen hier initiatieven rond de ontwikkeling van zeer diverse kenniscentra (type Vlakwa, Flanders Marine, Powerlink, Huis van de Voeding, ...), de realisatie van incubatiecentra onder andere op het vlak van de 3D-technologie en creatieve starters, de ondersteuning van Vlaamse competentiepolen met zetel in West-Vlaanderen (type Flanders InShape, Flanders' PlasticVision, In-HAM, ...) die evenveel bruggen vormen tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven, en de realisatie van gezamenlijke ambitieuze projecten zoals het in maart 2011 opgestarte EFRO D2-project 'Ondernemingsgerichte kennisontwikkeling en -valorisatie in West-Vlaanderen' waarbij de 4 West-Vlaamse kennisinstellingen samen met de Provincie garant staan voor de ontplooiing van 3 nieuwe materiële onderzoeksfaciliteiten en 5 immateriële expertisecentra, samen goed voor een investering van 9 miljoen euro.

Bijzonder succesvol in deze context is de oprichting gebleken van Laagdrempelige Expertise- en Dienstverleningscentra (LED's) in de schoot van onze hogescholen. Stilaan wordt dit concept erkend als een 'best practice' wat de valorisatie van kennis in (zeer) kleine ondernemingen betreft.

Rekening houdend met de precaire economische omgeving en het sterk industriële karakter van onze provincie dienen er zich vandaag nieuwe opportuniteiten aan. Concreet zijn pilootprojecten rond het concept van de "fabrieken voor de toekomst (FVT's)", die in het spoor van het 'Nieuw Industrieel Beleid' van de Vlaamse regering kunnen worden opgezet, vandaag aan de orde.

Deze lichte structuren die alle toonaangevende partners (bedrijven, onderzoekscentra, federaties, kenniscentra, ... en uiteraard actoren uit het hogeronderwijslandschap) verenigt in een operationeel samenwerkingsverband (FVT's) ter bevordering van innovatie, duurzaamheid en nieuwe sociale verhoudingen kunnen het sluitstuk worden van een West-Vlaams industrieel KMO-beleid.

De keuze, op voorstel van onze RESOC's, om in eerste instantie te focussen op een beperkt aantal regionale prioriteiten, meer bepaald op nieuwe, intelligente materialen (industrial design), cleantech en voeding, domeinen waarin wij Vlaamse koplopers zijn, ligt hier voor de hand.

4 Van de 'openheid' van het project en van haar actoren naar Vlaanderen en het buitenland toe.

Het werk is verre van af, West-Vlaanderen zal haar branding als meest ondernemende provincie van Vlaanderen slechts waarmaken wanneer wij de eensgezindheid van de voorbije jaren aanhouden, niet alleen om de reeds ingezette inhaalbeweging te versnellen maar ook door resoluut te investeren in

internationale samenwerkingsverbanden.

Het spreekt vanzelf dat onze EGTS'en met Lille en Dunkerque hier preferentiële aandacht verdienen. Een eerste belangrijke testcase hiervoor vormt het Interreg IVA-project 'Tandem', dat in oktober 2011 wordt opgestart en dat in de regio West-Vlaanderen/Nord-Pas-de-Calais een gezamenlijke driesporige kennisstrategie (kennisontwikkeling, -toepassing en -verspreiding) wil realiseren door middel van de versterking van de aanwezige kenniscentra in hun rol als grensoverschrijdende interface tussen kennisinstellingen en clusters van ondernemingen en KMO's met innovatiepotentieel.

Onze ambitie moet echter verder reiken. Ik ben ervan overtuigd dat wij prioritair werk moeten maken van een grondige prospectie naar toonaangevende EU-provincies of subregio's die evenzeer de keuze hebben gemaakt om resoluut te investeren in de ontwikkeling van kenniseconomie.

De stimulering van onze onderwijsinstellingen, kenniscentra en KMO's in een internationaal en multilateraal perspectief en dit op basis van een betrouwbaar kader door de provincie en haar buitenlandse institutionele partners aangereikt, staat mijns inziens borg voor berekende risico's, efficiëntie en innovatie.

Steunend op de voorbije werking van de stuurgroep en rekening houdend met de reeds behaalde resultaten op het terrein, durf ik te stellen dat de West-Vlaamse strategie stilaan volledig operationeel wordt.

Het ziet ernaar uit dat 2012 het jaar van de waarheid kan worden.

U zult het mij niet kwalijk nemen dat ik besluit met de vaststelling dat een provinciale aanpak, of beter, dat een provinciale bemiddeling, ook op dit terrein, verrassende resultaten kan opleveren.

INHOUDSTAFEL

Naar een kennisgedreven toekomst voor West-Vlaanderen: inleiding en achtergrond van een duurzaam traject	3
<i>Paul Breyne, Gouverneur van West-Vlaanderen</i>	
Innovatie: dé motor van welvaart	9
<i>Koenraad Debackere, Algemeen Beheerder, K.U.Leuven</i>	
De rol van associaties in de ondersteuning van het onderzoek binnen de West-Vlaamse hogeronderwijs-instellingen	17
<i>Norbert Fraeyman, Directeur Associatie Universiteit Gent</i>	
Het belang van volwaardige bachelors op de KULAK voor West-Vlaanderen	23
<i>Jan Beirlant, campusrector Kulak, Vice-rector K.U.Leuven</i>	
West-Vlaanderen als kennisregio: de invloed van de financiering van het hoger onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek	29
<i>Piet De Leersnyder, Algemeen Directeur KHBO</i>	
LED's (Laagdrempelige Expertise- en Dienstverlenings-centra): belang van maatschappelijke dienstverlening voor regionale bedrijven en instellingen	35
<i>Eric Halsberghe, Algemeen Directeur KATHO</i>	
Het belang van masteropleidingen voor West-Vlaanderen	41
<i>Lode De Geyter, Algemeen Directeur Howest</i>	
Visie van UNIZO en Voka op de uitbouw van het hoger onderwijs en onderzoek in West-Vlaanderen	47
<i>Hans Maertens, Directeur-generaal Voka West-Vlaanderen</i> <i>Axel Ronse, Directeur UNIZO Zuid-West-Vlaanderen</i>	
2012, sleuteljaar in het West-Vlaamse hogeronderwijs-landschap	53
<i>Jean de Bethune, Voorzitter Provincieraad</i>	

COLOFON

Met bijzondere dank aan allen die een bijdrage leverden aan de totstandkoming van deze uitgave.

Concept:

Werkgroep hoger onderwijs o.l.v. de gouverneur, de heer Paul Breyne

Teksten:

Marie Van Looveren
Koenraad De Backere
Norbert Fraeyman
Jan Beirlant
Piet de Leersnyder
Eric Halsberghe
Lode De Geyter
Hans Maertens
Axel Ronse
Jean de Bethune

Tekstrevisie:

Marie Van Looveren
Jessie Rosseeuw

Algemene coördinatie:

Marie Van Looveren
Conny Van Gheluwe

Herkomst foto's:

Associatie Universiteit Gent
Copyright KATHO vzw
Howest
KHBO (foto's Christine Deboosere)
K.U. Leuven - Rob Stevens

D/2011/0248/28

Opmaak en druk: Provincie West-Vlaanderen, Grafische Dienst

